

Vietnamsko-japonské vztahy na počátku 20. století

Postupová práce

Vypracovala: Petra Karlová

Obor: Vietnamistika, 4. ročník

Praha, prosinec 2001

Obsah

1. ÚVOD	3
2. POSTAVENÍ INDOČÍNY JAKO KOLONIE	5
2.1 VIETNAM JAKO SOUČÁST FRANCOUZSKÉ KOLONIÁLNÍ ŘÍŠE	5
2.2 FRANCOUZSKÁ KOLONIÁLNÍ POLITIKA V INDOČÍNĚ	5
2.3 VIETNAM JAKO STRATEGICKÝ BOD V JIHOVÝCHODNÍ ASII	8
3. OFICIÁLNÍ POLITIKA INDOČÍNY VŮČI JAPONSKU	9
3.1 OBCHODNÍ VZTAHY	9
3.2 POLITIKA DOHODY A VLIV RUSKO-JAPONSKÉ VÁLKY	10
3.2.1 <i>Žluté nebezpečí</i>	11
3.2.2 <i>Politika dohody</i>	13
4. VZTAHY JAPONSKA A VIETNAMU NA NEOFICIÁLNÍ ÚROVNI	15
4.1 PHAN BỘI CHÂU A ZÁCHRANA VIETNAMU	15
4.1.1 <i>Phan Bội Châu a Společnost obnovy</i>	15
4.1.2 <i>Hledání zahraniční pomoci</i>	16
4.2 PHAN BỘI CHÂU V JAPONSKU.....	18
4.2.1 <i>Hnutí Đông du</i>	19
4.2.2 <i>Události roku 1908 a jejich vliv na hnutí Đông du</i>	22
5. POSTOJ JEDNOTLIVÝCH STRAN VE VZTAZÍCH JAPONSKA A INDOČÍNY	25
5.1 VZTAH FRANCIE A JAPONSKA – TEORIE DOHODY A „ŽLUTÉHO NEBEZPEČÍ“	25
5.2 VZTAH JAPONSKA A HNUTÍ ÛÔNG DU – MYŠLENKA PANASIATISMU	26
5.3 PHAN BỘI CHÂUOVA TEORIE O JAPONSKU	28
6. JAPONSKO A VIETNAM – SROVNÁNÍ ŠANCÍ NA NEZÁVISLOST	29
6.1 VLIV ZEMĚPISNÉ POLOHY	29
6.2 VLIV HISTORICKÝCH UDÁLOSTÍ 19. STOLETÍ	30
6.3 REAKCE NA OHROŽENÍ ZEMĚ.....	31
ZÁVĚR	34
BIBLIOGRAFIE	35
PŘÍLOHY	37
<i>Japonsko-francouzská smlouva</i>	37
<i>Rusko-japonská smlouva</i>	37
<i>Přehled vlastních jmen</i>	38
<i>Vietnamsko-český slovník vybraných výrazů</i>	39

Poznámka: Všechna osobní jména jsou zde uvedena v tradičním pořadí dané země, tzn. u evropských jmen křestní jméno a příjmení, u vietnamských a čínských jmen příjmení (rodové jméno) a osobní jméno, u japonských jmen příjmení (rodové jméno) a osobní jméno.

1. Úvod

Počátek dvacátého století s sebou přinesl další změny v uspořádání světa, které započaly v předcházejícím století. Západ, zejména Evropa, si začal rozdělovat zbytek světa, který se z hlediska společensko-ekonomického a technického vývoje nacházel v méně rozvinutém stadiu. Éra objevování nových neznámých končin již pominula a mezi nejmocnějšími z evropských zemí začal závod o zámořské kolonie.

Evropskému zájmu neunikly ani státy v daleké východní a jižní Asii. Po podmanění Indie Velká Británie anektovala Barmu (1826) a v první Opiové válce (1838 – 1842) si na Číně vymohla otevření jejich přístavů pro anglické obchodní lodě. Další válce Anglie s Čínou v letech 1856 – 1860 již asistovala Francie. V červenci 1853 ukončila americká válečná loď pod velením komodora Matthewa C. Perryho dvěstěpadesátiletou izolaci Japonska. Takto hrozbou vojenské síly evropské a americké státy postupně přiměly většinu hospodářsky či strategicky důležitých zemí, aby „se uchýlily pod jejich ochranu“ a přijaly „osvětu evropské civilizace“.

Západní část světa obvykle považovala národy, jejichž technická vyspělost byla na nižší úrovni a mentalita tolik odlišná, za méněcenné barbary a pohany, kterým je třeba vládnout a obrátit je na správnou víru (křesťanství). Tyto národy se bránily obávanému západnímu vlivu odmítáním kontaktu s jakýmkoliv příslušníkem jiné než své rasy. V dávných dobách byla tato politika úspěšná, avšak technický pokrok zkrátil vzdálenosti mezi světadíly a ostrovy a umožnil dopravu osob i vojenského a jiného materiálu i do velmi dalekých oblastí. Všechny státy, které se uzavíraly před rychle se rozvíjejícím západem, byly nakonec přinuceny nejprve otevřít přístavy zahraničnímu obchodu a podepsat nerovnoprávné smlouvy, jež pak postupně vydávaly jejich bohatství těmto vyspělejším „vetřelcům“.

Ani Vietnam neunikl tomuto osudu. Francie nejprve ovládla jeho jižní část (1859 – 1867), čímž se Kočičína¹ stala její kolonií a Annam územím pod francouzskou ochranou, tj. protektorátem. V roce 1883 učinila Francie výrazný pokrok ve svém boji o asijské kolonie připojením Tonkinu, které stvrdil císařský dvůr podpisem Smlouvy o protektorátu dne 25.

¹ Prvním guvernérem Kočičíny byl admirál Dupré, zastánce námořní expanze Francie ve východní Asii v roce 1771.

srpna.² Takto se Vietnam ocitl spolu se sousední Kambodžou (1887) a poté i Laosem (1893) pod koloniální vládou Francouzské Indočíny, jejíž hlavním městem se stala Hanoj.

USA si razily dále cestu mezi světové velmoci. Nejprve 1897 anektovaly Havaj a rok poté Filipíny, odkud vytlačily Španělsko. Jejich podíl na utváření světového řádu měla zajistit politika „otevřených dveří“ a „rovnoprávnosti v obchodování“ („open-door“ policy and equal trading opportunities policy), kterou vyhlásil americký tajemník John Hay (1899). Tím se USA snažily zabránit tomu, aby některá země získala exkluzivní právo na obchod s Čínou, a tím přitom oficiálně oznámily svůj úmysl získat Dálný východ pod svou kontrolu. Rovnost v obchodování se týkala zejména Číny, a sice v tom smyslu, že jakákoli západní země má právo na obchod s Čínou, ačkoliv zde měla největší vliv námořní velmoc Velká Británie. O jihočínská území sousedící s Vietnamem jevila zájem Francie, která se obávala, že by Číňané mohli anektovat severovietnamské provincie³. O Mongolsko a Mandžusko usilovalo Rusko. Mezitím se však Japonsko opustilo řady asijských států, které upadly na milost a nemilost západním velmocím. V polovině padesátých let 19. století sice podepsalo nerovnoprávnou smlouvu s USA, Anglií, Ruskem a Francií, ale rozhodlo se vzít osud do vlastních rukou. Celková reforma (revoluce Meidži) ve všech oblastech ukončila feudální éru země včetně existence instituce šóguna a vrátila moc do rukou císaře. Japonsko pilně studovalo západní vědy a postupně se vypracovalo do pozice dalšího zájemce o kolonie.

V tomto mezinárodním kontextu se rozvíjely také vietnamsko-japonské vztahy na počátku 20. století, v nichž Vietnam představoval francouzskou kolonii a Japonsko jediný asijský stát, který nebyl pod západní nadvládou.

² Buttinger, Joseph. *The Smaller Dragon*, str. 378.

³ Vietnam měl historický vazalský vztah vůči Číně, a proto Francie kolonizováním Vietnamu porušila tributární práva Číny. Avšak ta byla již příliš slabá, než aby představovala bezprostřední nebezpečí. V červnu 1884 a 1885 přiměla Francie Čínu k podpisu dvou smluv, jimiž se Čína zříkala veškerých nároků na Vietnam a zavázala se nevměšovat se do francouzské politiky v Indočíně.

2. Postavení Indočíny jako kolonie

2.1 Vietnam jako součást francouzské koloniální říše

Dobytím Tonkinu začala pro Vietnam zcela nová éra dějin, v níž pozbyl své nezávislosti a stal se součástí Francouzské Indočíny. V jejím čele stál generální guvernér, který ze svého sídla v Hanoji kontroloval jak Vietnam, tak i Kambodžu a Laos. Instituce císaře i jeho dvora stále fyzicky existovala v hlavním městě dynastie Nguyễn, v Huế, avšak byla pod přísným dohledem francouzských koloniálních úřadů. Císař Nguyễn Tự Đức (1847 – 1883) byl posledním nezávislým panovníkem Vietnamu.

Správní strukturu císařských úředníků nahradila organizace koloniálních úředníků francouzského i vietnamského původu podle důležitosti funkce. Pro jejich výchovu byla v zemi otevřena lycea, jež vedla vybrané vietnamské mladíky podle modelů západní kultury, naučila je francouzštině i latinizované formě vietnamštiny (chữ quốc ngữ) – vše pouze v rámci nezbytné potřeby. Jakýkoliv vliv evropské liberální filozofie a osvícenství byl zcela nepřijatelný. Ve správních střediscích si Francouzi stavěli honosné domy v evropském stylu, ve Vietnamu zakládali první továrny a zavedli železnici. Nicméně to všechno činili jen pro potřebu koloniální vlády.

Vietnam se tedy konečně otevřel i zahraničnímu obchodu. Indočínská rýže odploovala na obchodních lodích do zahraničí, zatímco životní podmínky vietnamského obyvatelstva se stále zhoršovaly. Francie z tohoto zahraničního obchodu přirozeně těžila, avšak do svých kolonií neinvestovala žádné prostředky na jejich rozvoj. Všechny byly určeny jen na jejich nejefektivnější využívání. Tento ekonomický rozvoj z Francouzské Indočíny učinil „nejbohatší kolonii“ Francie.⁴

2.2 Francouzská koloniální politika v Indočíně

Ztráta nezávislosti a rostoucí bída u Vietnamců přirozeně vedla k nenávisti vůči Francouzům. Koloniální úřady neustále narážely na odpor obyvatelstva, které bojovalo gerilovou válkou proti násilnému prosazování francouzské vůle. Generální guvernér Indočíny De Lanessan⁵, který byl zastáncem politiky „asociace“, a nikoliv „asimilace“⁶ mandarínských

⁴ Buttinger, Joseph. *The Smaller Dragon*, str. 423.

⁵ Nastoupil do úřadu v roce 1891.

⁶ Tj. politiky uchování vietnamských institucí jako součásti koloniálního systému, a nikoliv jejich přetvoření. Chesneaux, Jean. *Contribution à l'Histoire de la Nation Vietnamienne*, str. 144.

úřadů, usiloval o uplatnění méně brutálních metod namísto masakrování a vypalování vesnic. Přesto se mu však nepodařilo získat na svou stranu vietnamské úředníky.

Naprostým vládcem Vietnamu se stal až Paul Doumer, který měl v letech svého působení v úřadě generálního guvernéra (v letech 1897 – 1902) větší autoritu než kterýkoliv císař rodu Nguyễn.⁷ Paul Doumer vybudoval novou administrativní správu, která spojila všechny indočínské země pod kontrolou koloniální vlády. Nechal postavit most přes Rudou řeku v Hanoji, začal budovat trans-indočínskou železnici a zmodernizoval saigonský přístav. Paul Doumer také usiloval o centralizovanou vládu v Indočíně, o rozvoj místních pracovních sil a o posílení její armády a námořnictva.⁸ Pařížská vláda již nehodlala více investovat do svých východoasijských kolonií, a tudíž se Indočína musela o své příjmy postarat sama.

Pro tyto veřejně prospěšné stavby a jiné projekty na budování koloniální Indočíny bylo třeba nalézt finanční prostředky, a proto generální guvernér přistoupil k razantním finančním reformám, jež výrazně zvýšily daňové zatížení obyvatelstva Indočíny. Přitom byly daně v průběhu let 1888 – 1896 více než zdvojnásobeny. Přitom musely být tyto daně spláceny v piastrech, na jejichž emisi měla Indočínská banka monopol od roku 1875. Nestabilita této měny vedla k růstu cen v zemích Francouzské Indočíny⁹. K zhoršení situace přispěly také celní tarify, které jednoznačně zvýhodňovaly dovoz francouzských výrobků, což poškozovalo nepříliš silný domácí průmysl (a vedlo i k nelibosti francouzských výrobců v Indočíně).

Generální guvernér zajistil další pravidelný příjem pro indočínskou pokladnu zavedením zvláštních poplatků na tři komodity: sůl, alkohol a opium. Toto opatření navíc podpořil nařízením o minimálním odběru jednotlivé komodity na osobu. Nucený odběr pak přirozeně doprovodilo zdražení tohoto zboží.¹⁰ Účinnost nového zdanění se projevila jak v růstu příjmů jednotlivých částí Francouzské Indočíny, tak i ve výrazném zvýšení indočínského rozpočtu, který vzrostl z 20 miliónů piastrů v roce 1899 na 32 miliónů v roce 1903.

Rozšiřování zemědělské půdy za francouzské kolonizace přineslo bohatší úrodu rýže, která však byla z poloviny exportována bez ohledu na hladovění místních obyvatel.¹¹ Rýže

⁷ Buttinger, Joseph. *The Smaller Dragon*, str. 385.

⁸ Chesneaux, Jean. *Contribution à l'Histoire de la Nation Vietnamienne*, str. 152 -3

⁹ Hodnota této měny byla spojena se stříbrem. Používala se v celé oblasti Tichomoří, a proto její hodnota neustále kolísala. V roce 1884 1 piast=4,65 franku a v roce 1900 už to bylo pouhých 2,57 franku za 1 piast. Chesneaux, Jean. *Contribution à l'Histoire de la Nation Vietnamienne*, str. 146.

¹⁰ Litr alkoholu, který původně stál 5 až 6 centů, v roce 1906 podražil na 29 centů, přičemž jeho celková nákupní cena včetně skleněné láhve a poplatků dosáhla 45 centů za litr.

¹¹ V roce 1880 bylo v Kočínčíně vypěstováno 650 000 tun rýže na 520 tisících ha, přičemž 300 000 tun bylo vyvezeno. V roce 1900 dosáhla produkce kočínčinské rýže 1,5 miliónu tun na 1,175 miliónu ha, přičemž vyvezeno bylo 800 000 tun. Chesneaux, Jean. *Contribution à l'Histoire de la Nation Vietnamienne*, str. 164.

spolu s kaučukem a uhlím tvořila hlavní vývozní artikl Francouzské Indočiny, zatímco se dovážely především látky, bavlna, stroje, tabák, vína, papír apod.¹²

Ekonomika Vietnamu jako státu učinila ohromný skok z feudálního hospodářství, založeného především na výnosu zemědělské výroby, na hospodářství, které efektivně spojuje oblast zemědělství se zahraničním obchodem, průmyslem a dalším ekonomickými sférami. Tento pokrok však přinesl prospěch pouze francouzským kolonialistům a Francii.¹³ Veškerá opatření byla podniknuta s cílem zajistit ekonomickou soběstačnost Indočiny, aby byla schopna produkovat pro Francii zisk. Koloniální úřady neučinily nic s úmyslem prospět indočínskému obyvatelstvu. Železnice byla postavena pouze pro přepravu zboží a pro dopravu Francouzů po kolonii. Vietnamci vstupovali do lycejí nikoliv proto, že by si Francouzi přáli, aby se Vietnamcům dostalo evropského vzdělání jako každému řádnému člověku, nýbrž proto, že potřebovali do svých služeb vzdělané lidi znalé místního prostředí. Indočínská rýže nebyla vyvážena proto, aby byly finanční prostředky z exportu použity na rozvoj kolonie, ale aby mj. financovaly koloniální správu. Rovněž z politického hlediska Francie nepřivedla do Indočiny svou armádu proto, aby ji osvobodila z čínského poddanství.

Cílem Francie bylo učinit z Francouzské Indočiny kolonii, která by přinášela maximální zisky při minimálním vynaloženém úsilí a bez ohledu na potřeby a přání místního obyvatelstva. Francouzská armáda zajistila nástup francouzské vládní moci, která prakticky izolovala kolonii od ostatního světa. Výsledkem toho bylo, že vietnamský národ neměl de facto vládce, který by se v nejmenším zajímal o jeho blahobyt nebo o rozvoj země jako celku. Pro Francii byla Indočina pokladnicí, z níž se neustále čerpá, avšak téměř nic se neobětuje na udržování jejího „dobrého stavu“. Kulturní úroveň místního obyvatelstva klesala, protože francouzské vzdělání se týkalo jen omezeného počtu osob a na tradiční výchovu se často nedostávalo financí. Navíc v Annamu, který byl pod přímou francouzskou vládou, zanikl tradiční systém státních zkoušek, jež byl základnou obecného vzdělávání (východní a

¹² V letech 1899 – 1903 činil zahraniční obchod Indočiny 78 milionů piastů v dovozu a 62 milionů ve vývozu.

¹³ Chesneaux, Jean. Contribution à l'Histoire de la Nation Vietnamienne, str. 180

Rýže ve Francouzské Indočině	1900	1918	1937
Produkce rýže (t)	4.300.000	4.718.000	6.316.000
Nárůst produkce		9 %	47 %
Spotřeba rýže (t)	3.400.000	3.451.000	4.220.00
Nárůst spotřeby		1 %	24 %
Počet obyvatelstva	13.000.000	15.300.000	23.150.000
Nárůst		17 až 22 %	77 až 84 %
Spotřeba rýže na osobu (kg)	262	226	182
Snížení		14 %	30%

jihovýchodní Asie) v klasických čínských vědách.¹⁴ Absolventi bývalých státních zkoušek byli v úřednických funkcích nahrazeni absolventy francouzských škol, v jejichž učebním programu zcela chyběla tradice konfuciánských klasiků a jakékoliv prvky asijské kultury.

Lze tedy shrnout, že i přes jistý pokrok v ekonomické a kulturní oblasti nepřinášela francouzská koloniální vláda indočínskému obyvatelstvu a jeho zemím jako celku prospěch, který by alespoň vyrovnal ztráty a obtíže, jež jim způsobovala. To přirozeně vedlo k nespokojenosti obyvatel Indočíny a jejich touze po nápravě věcí.

2.3 Vietnam jako strategický bod v jihovýchodní Asii

Předchozí dva oddíly (2.1 a 2.3) se týkaly především ekonomického významu Indočíny pro Francii. Mimoto se Indočina vyznačovala velice důležitou strategickou polohou. Samotný její název napovídá, že se nacházela mezi Indií a Čínou, či přesněji byla průsečíkem zóny indického a čínského vlivu. Tato poloha byla také jedním ze základních činitelů, které utvářely vietnamskou civilizace a rovněž dějiny Vietnamu.

Pro Francii měla tato skutečnost nesmírný význam. Indočina byla asijskou kolonií, jež v podstatě nebyla ohrožována žádnou jinou velmocí, přestože se nacházela v sousedství sféry anglického vlivu. Velká Británie byla za koloniální éry hlavním rivalem francouzské vlády, která nakonec vyšla z indického konfliktu jako poražená strana.¹⁵ Anglii se postupně podařilo zmocnit se celého indického subkontinentu (1846) a Francouzi byli vytlačeni do dvou malých enkláv Pondichéry (Puttuččeri) a Chandernagor (Čandarnagar). V roce 1783 sice uzavřely obě země mírovou smlouvu ve Versailles, avšak francouzskou nevraživost vůči Angličanům to zcela neutišilo. Anglie rozvíjela své mocenské i obchodní aktivity také na jihu Číny (Hongkong) a do sféry jejího zájmu spadaly i tehdejší Kořenné ostrovy (Indonésie).

Na severu Indočina sousedila s Čínou a její přístavy otevíraly cestu do Jihočínského moře. Ambicemi francouzské koloniální vlády bylo rozšířit svou moc i do jihočínských provincií, především do Jün-nanu (Yunnan, *Vân Nam*) a Kuang-si (Guangxi, *Quảng Tây*), které byly přístupné jak ze severovietnamského území po pevnině, tak i přístavů na východním pobřeží (především Đà Nẵng=Tourane). Jinak řečeno Vietnam (a Indočina jako celek) byl ideálním východiskem pro expanzi v jihovýchodní Asii, která by Francii kromě územního zisku přinesla také zadostiučinění, že vytlačila svého hlavního rivala. Avšak

¹⁴ Toto vzdělání bylo zaměřeno na oblast humanitních věd, zejména filologie (znalost klasické čínštiny a konfuciánských textů), a bylo nezbytné pro dráhu úředníka. Návrh na zrušení úřednických zkoušek ve Vietnamu podal již Paul Doumeur, ale tyto zkoušky byly zrušeny až v letech 1914 a 1919.

koloniální vláda neměla pro tak odvážné plány prostředky a navíc si vůbec nepřála dostat se do konfliktu s největší námořní mocností, kterou Velká Británie v té době beze sporu byla.

Kromě těchto dvou evropských velmocí si začaly utvářet své pozice ve východní Asii také Spojené státy americké, které se zmocnily souostroví Filipíny (1894?), a Japonsko, kterému vítězství v čínsko-japonské válce přineslo ostrov Tchaj-wan a volnost pro jeho jednání v Koreji.

Ve vztahu k vzájemnému nepřátelství Francie a Anglie je třeba poznamenat, že čínsko-japonská obchodní smlouva z roku 1896 Japonsku přiznala stejná privilegia, jaké měly západní mocnosti v Číně. A dále, že japonská armáda po boku západních velmocí (a především Velké Británie) pomohla potlačit tzv. „Boxerské povstání“ (1899 – 1900), které vypuklo v severní Číně. Tato skutečnost pak vedla k podpisu britsko-japonské smlouvy o spojení (1902), jež hrála důležitou roli ve francouzské politice vůči Japonsku.

3. Oficiální politika Indočíny vůči Japonsku

Mnoho publikací zabývajících se politickou situací ve východní Asii na začátku dvacátého století zcela opomíjí vztahy Francie a Japonska. Domnívám se, že se tak děje proto, že pozornost japonské vlády byla v té době zaměřena více na sever – na Koreu a Mandžusko, kde Francie neměla žádné ambice. V otázce Koreje a Číny se naopak střetávaly zájmy Ruska a Japonska. V jižní oblasti Japonsko sice mělo záchytný bod – Tchaj-wan, avšak zatím však zde vůbec nepomýšlelo na další postup. To by mohlo vyvolat mylný dojem, že vztahy mezi Japonskem a Indočínou byly nevýznamné nebo nevyhraněné. Tomu však odporují francouzské studie, které se detailně zabývají námořní obranou Indočíny a možnostmi Japonského císařství zaútočit na ní.¹⁶

3.1 Obchodní vztahy

V roce 1854 Japonsko podepsalo nerovnoprávnou smlouvu i s Francií, ale na začátku dalšího století již vystupuje jako její rovnocenný partner. V rámci reformování země (restaurace Meidži) mnozí Japonci studovali ve Francii¹⁵ a je tedy přirozené, že modernizované císařství na tyto kontakty navázalo. Indočína pro něj představovala relativně

¹⁵ Indie a Indové, str. 160 - 161.

¹⁶ Castex R. Le Péril Japonais en Indo-chine=Japonská hrozba v Indočíně (1903?). Dorient, R. Le Japon et la Politique Française=Japonsko a francouzská politika (1906). atd.

blízký zdroj potravin a surovin, které nutně potřebovalo mj. pro rozvoj svého průmyslu, a vedle toho také potenciální trh pro japonské zboží (i když ten již v menší míře).

Rovněž Francouzská Indočína usilovala o dobré vztahy s Japonskem, protože od ní nakupovalo zejména rýži. Ačkoliv její dovoz představoval pouze 3,3 % japonské celkové spotřeby, 90 % obchodu Japonska s Indočínou se týkalo této komodity¹⁸. Zahraniční obchod mezi oběma zeměmi představoval cca 3,1 % z celkového zahraničního obchodu Japonska (1905).¹⁹ Navíc bylo toto císařství dostatečně rozvinutou zemí, aby vystupovalo jako solventní a stálý klient. Francie stála o obchod s Japonskem o to více, že indočínské zboží vyváželo především do Francie²⁰

Rozhodující však byly samozřejmě zahraničně-politické důvody a vývoj situace ve východní Asii.

3.2 Politika dohody a vliv rusko-japonské války

Již zmíněné spojenectví Velké Británie s Japonskem (1902) mělo zaručit zájmy obou zemí na Dálném východě. Mělo chránit japonské zájmy v Koreji a Číně (mandžuská železnice) a japonské loďstvo se mělo stát podporou britské flotily. To ve skutečnosti znamenalo, že Velká Británie takto mohla daleko lépe využívat své námořní síly. Pro evropské země bylo vydržování flotily v Tichomoří velice náročnou záležitostí. Proto se francouzská vláda do rusko-japonské války (1904 - 1905) snažila snížit počet vojenských sil v Indočíně (pro vnitřní potřeby kolonií jich údajně nebylo tolik třeba). Britské zájmy takto přispěly k tomu, že se z Japonského císařství stala v jistém smyslu největší námořní velmoc na Dálném východě (již kvůli ostrovnímu charakteru země)²¹.

Svou sílu potvrdila japonská armáda vítězstvím nad Ruskem a portsmouthská mírová smlouva (5. 9. 1905) přiznala Japonsku další územní nároky (poloostrov Liao-tung, jihomandžuskou železnici a jižní polovinu Sachalinu), avšak válečných reparací se nedočkal. Rusko sice utrhlo zdrcující porážku a muselo se vzdát svých plánů v Koreji a strategicky důležitého ostrova Liao-tung, ale Japonsko se v důsledku válečných výloh dostalo do špatné ekonomické situace.

¹⁷ Významný politik (ve straně Seijúkai) princ Saiondži Kimmoči (1849 – 1940) studoval ve Francii 10 let. Dějiny Japonska, str. 183. Navíc před revolucí Meidži začal poslední japonský šógun modernizovat armádu podle francouzského vzoru.

¹⁸ Dorient, Roger. Le Japon et la Politique Française, str. 262 – 263.

¹⁹ Dorient, Roger. Le Japon et la Politique Française, str. 262

²⁰ Achimbaud, L. Le Japon et Indochine, str. 17.

²¹ Někteří japonské námořníci studovali v Anglii.

Dorient²² uvádí k francouzsko-japonským vztahům v tomto období zajímavou událost, která není v ostatních pramenech zmíněna. Když se ke konci rusko-japonské války vracela Baltská eskadra z Madagaskaru, cestou do Vladivostoku se zcela vyčerpaná²³ zastavila v indočínském přístavu Cam Ranh (Camraigne), aby nabrala zásoby a odpočinula si. Francie tím neporušila pravidla neutrality, ale přesto tato událost vyvolala v Japonsku obrovskou vlnu nevole. Japonský tisk vyžadoval, aby loďstvo okamžitě vyrazilo do Cam Ranhu a napadlo ruskou flotilu. Obchodní komora zase žádala přerušování obchodních vztahů s Francií (8. 5. 1905). Nic z toho však učiněno nebylo. Baltská flotila byla napadena a zničena až v poslední bitvě rusko-japonské války u japonského ostrova Cušima (20. 5. 1905). Veškeré boje se tedy odehrály daleko od pobřeží Indočíny. Nicméně obava francouzské koloniální vlády z japonské vojenské síly nabyla na intenzitě a rozdmýchala diskuze o obranyschopnosti Indočíny. Rovněž Francie začala přemýšlet o tom, co je ochotná pro zachování Indočíny učinit a za jakých okolností by byla ochotná ji obětovat.

3.2.1 Žluté nebezpečí

Ve světě japonské úspěchy vyvolaly tzv. „teorii žlutého nebezpečí“ (thuyết họa da vàng), to znamená obavy z toho, že se Japonsko spojí s dalšími národy žluté rasy (zejména s Čínou) a ohrozí zájmy západu v Asii, což by nutně vedlo ke změně světového pořádku. Z tohoto hlediska mohly západní země usilovat buď o oslabení Japonska, nebo o jeho přátelství. Toto uvedlo Francii do dosti jednoznačné situace. Jako spojenec Ruska (smlouva z roku 1891 a 1894) se nacházelo v nezáviděníhodné pozici a boj s Japonskem, ač oslabeným válkou, byl nemyslitelný. Jedním z důvodů bylo prodloužení britsko-japonské aliance v srpnu 1905.

²² Dorient, Roger. *Le Japon et la Politique Française*, str. 266.

²³ Anglie jí nepovolila proplout Suezským průplavem, ani použít britské přístavy. *Dějiny Japonska*, str. 187.

se „příliš zajímaly o její postoj [Indočíny] vůči konkvistě a o politiku více než o indočínskou ekonomiku.“²⁸ Z těchto informací si čtenáři mohli vyvodit závěr, že Japonsko skutečně usiluje o hegemonii ve východní Asii a o vyhnání „západních barbarů“ z jejich asijských kolonií.

V reakci na japonskou hrozbu Francie bilancovala své vojenské síly v Indočíně a rozhodla se posílit zejména obranu pobřeží. Jak už bylo vysvětleno výše, na to, že by Francie sama zahájila válečný konflikt s Japonskem, nebylo vůbec možno pomyslet.

3.2.2 Politika dohody

Spojenec Francie – Rusko – válku s Japonskem prohrálo a bylo nuceno vzdát se svých zájmů v Koreji. Západní mocnosti nyní měly právo se obávat japonského vlivu, protože ostatní asijské národy k němu vzhlížely s nadějí, že také jejich země dosáhne takové síly a postavení jako císařství Vycházejícího slunce, nebo alespoň svobody a nezávislosti. Svůj vztah k Japonsku jasně vyjádřila Velká Británie, když smlouvou v květnu 1905 potvrdila své spojení. USA se zhostily role prostředníka při sjednávání portsmouthské smlouvy mezi Ruskem a Japonskem a také Francie musela učinit krok k vyjasnění vztahů s novou asijskou velmocí. Proto dostala francouzská zahraniční politika další rozměr – tzv. „teorii dohody“.

Jak již bylo uvedeno výše, válka přinesla Japonsku značné výlohy, které měly být pokryty z reparací, avšak ty Rusko odmítlo vyplatit s odvoláním na katastrofální stav svého hospodářství. Japonské hospodářství se potýkalo s těžkostmi již v roce 1903, kdy jen 50 procent bankovek bylo kryto zlatem. Tento problém trval až do konce rusko-japonské války a k němu se připojily ztráty z dovozu. Japonská vláda byla nucena se za velice tvrdých podmínek zadlužit (úroky až 9 %). Zatímco před válkou činil japonský dluh 561 milionů jenů, ke konci války dosáhl až 1, 851 miliardy jenů (tj. přibližně 50 milionů franků).²⁹

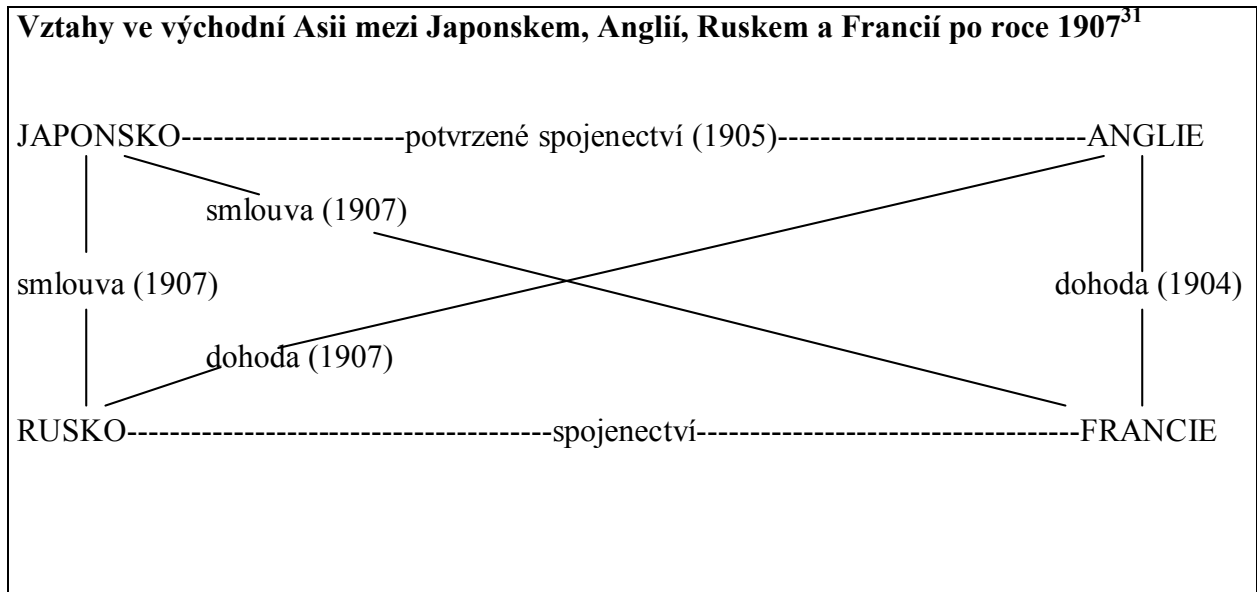
Francie to pochopila jako příležitost ke zlepšení vztahů Japonskem a japonská vláda zase chápala francouzské důvody. V březnu 1907 japonský velvyslanec ve Francii Kurino Šin'ičiró sdělil ministru zahraničí Hajašimu Tadasuovi, že „francouzská vláda považuje podepsání dohody za věc nejvyšší důležitosti především proto, že je jejím cílem bezpečnost a mír v Indočíně.“³⁰ Pařížská vláda chtěla dosáhnout této dohody prostřednictvím vládní půjčky, která měla pomoci japonskému hospodářství. Francouzský ministr Joseph Caillaux předložil návrh půjčky nejprve japonskému velvyslanci Kurinovi a v listopadu 1907 s ním byl seznámen také viceguvernér Japonské banky Takahaši Korekijo, který přijel do Evropy o

²⁸ Castex R. *Le Péril Japonais en Indo-chine*, str. 18 – 19.

²⁹ Dorient R. *Le Japon et la Politique Française*, str. 140 - 142.

³⁰ Shiraishi M. *Phong trào dân tộc Việt Nam và quan hệ của nó với Nhật Bản và Châu Á*. Tập 2, str. 229.

půjčce jednat. Vedle vyřešení finanční situace Japonsko doufalo také v posílení svého vlivu v Koreji a Mandžusku a dále ve zlepšení ekonomických vztahů s Indočínou.

Dohodu mezi Francií a Japonskem (viz Přílohy) podepsali 10. června 1907 v Paříži japonský velvyslanec Kurino Šin'ičiró a francouzský ministr zahraničí Pichon M. Stephen. Po uzavření této dohody následovaly další smlouvy: v červenci 1907 japonsko-ruská smlouva (viz Přílohy) a v srpnu 1907 dohoda mezi Ruskem a Velkou Británií, které zmírnily napětí mezi těmito čtyřmi velmocemi ve východní Asii.

V této kapitole jsme mohli sledovat, jakým způsobem se západní velmoci vyrovnávaly s existencí dalšího rivala v oblasti Dálného východu, kterým se stal nečekaně národ asijské rasy. Čínsko-japonská válka (1894 – 1895) je nejprve přiměla k tomu, aby si uvědomili existenci takového asijského státu. Rusko-japonská válka je zase přiměla, aby mu věnovaly stejnou pozornost jako ostatním mocnostem v Asii a aby jasně definovaly své vztahy k němu. Jelikož Japonsko si získalo podporu Velké Británie a mělo dosti silnou armádu, nebylo možné k němu zajmout otevřeně nepřátelské postavení. Anglie vnímala Japonsko jako pomocníka při ochraně svých území ve východní Asii. Rovněž Francie nahlížela na tuto asijskou velmoc jako potenciálního partnera, přestože přitom nezapomínala na hrozbu „žlutého nebezpečí“.

Toto se později změnilo pohled na Japonsko, které Auguste Gérard ve svých knihách hodnotí kladně díky jeho důležitosti pro vznik trojdohody v Evropě.³²

³¹ Shiraishi M. Phong trào dân tộc Việt Nam và quan hệ của nó với Nhật Bản và Châu Á. Tập 2, str. 231.

³² La Triple Entente et la Guerre, 1918. Nos Alliés d'Extrême-Orient, 1918. Jako autor těchto knih je uváděn pod jménem Auguse Gérard.

4. Vztahy Japonska a Vietnamu na neoficiální úrovni

Počátkem 20. století tedy došlo k významnému posunu ve francouzsko-japonských vztazích. V roce 1907 Francie oficiálně zaujala přátelský postoj vůči Japonskému císařství především proto, že se obávala o osud svých kolonií v Asii, konkrétně toho, že ji Japonsko přinutí vzdát se Indočíny. Jednání mezi těmito dvěma zeměmi tedy probíhala na úrovni francouzské a japonské vlády a účastnili se jich opět lidé francouzské a japonské státní příslušnosti. Neznamená to však, že by nedocházelo ke kontaktům mezi Vietnamci a Japonci (kromě zmíněných japonských úředníků a obchodníků v Indočíně).

Období 1905 – 1907 se vyznačovalo nejen hojným diplomatickým jednáním mezi Japonskem a Francií, ale bylo také významným mezníkem v hnutí vietnamského národa, který usiloval o osvobození z francouzské nadvlády. Důvody, které vedly k jeho nespokojenosti, jsem se zabývala v 2. kapitole (zejména 2.1 a 2.2).

4.1 Phan Bội Châu a záchrana Vietnamu

4.1.1 Phan Bội Châu a Společnost obnovy

Phan Bội Châu byl po několika staletích pravděpodobně prvním Vietnamcem, který navštívil Japonsko. Jeho cestě v roce 1905 však předcházely různé pokusy a návrhy jak navrátit Vietnamu nezávislost.

Phan Bội Châu³³ (1867 – 1940) pocházel z konfuciánské rodiny z provincie Nghệ An, kde bylo tradičně silné cítění loajality vůči císaři a která se v době kolonizace Indočíny stala centrem protifrancouzského hnutí. Toto prostředí způsobilo, že z Phan Bội Châua vyrůstal zanícený vlastenec, který nepřestával hledat cestu k obnovení nezávislosti Vietnamu. Udržoval tajné spojení s protifrancouzsky smýšlejícími učiteli a zejména s účastníky bývalého hnutí Cần vương. Toto rojalistické hnutí (1885-1886) žádalo navrácení pravomocí vietnamskému císaři Hàm Nghi, ale bylo zcela poraženo.

Phan Bội Châu se plně mohl věnovat svým vlasteneckým plánům až na samém konci 19. století, kdy byli po smrti oba jeho rodiče a on již nebyl vázán synovskými povinnostmi. Od roku 1900 do svého odjezdu do Japonska cestoval po celé zemi – i na jih do Annamu a Kočičíny, aby zde osobně kontaktoval významné učence. Podobný účel jako jeho cesty měla

také jeho první kniha nazvaná Kniha krve a slz souostroví Rjúkjú (*Lưu Cầu huyết lệ tân thu*, napsána 1903 nebo 1904). Takto se postupně kolem osobnosti Phan Bội Châu vytvořila skupina vlasteneckých učenců, které spojoval společný cíl – nezávislost Vietnamu. Tato skupina vytvořila v roce 1904 Společnost (Hội), jejímž předsedou byl člen císařského rodu princ Cường Để, který se měl stát císařem osvobozeného Vietnamu. Poté, co Phan Bội Châu odcestoval do Japonska, dostala tato společnost název Společnost obnovy (Duy Tân Hội)³⁴.

Pro záchranu země Phan Bội Châu vypracoval plán o třech bodech: 1. spojit se se zbytky rojalistů a loajálními lidmi v zemi, vyvolat ozbrojené povstání s cílem porazit nepřítele, 2. vyhledat muže císařského rodu, aby se stal vládcem (minh chủ), spojit se s vlivnými osobami a požádat je o pomoc, koordinovat spolupráci všech spravedlivých lidí ve středním a severním Vietnamu, 3. odjet do zahraničí požádat o pomoc s cílem obnovit Vietnam, založit nezávislou vládu (zatím bez konkrétní státní ideologie).³⁵ Phan Bội Châu částečně svůj program realizoval. Získal na svou stranu prince Nguyễn Cường Để, který měl být novým vládcem Vietnamu. Jeho skupina plánovala za podpory spřátelených členů koloniální armády (lính tập) útok na provincii Nghệ An již v roce 1901, ale bez úspěchu. Také následující rok Phan Bội Châu diskutoval různé vojenské akce s důstojníky koloniální armády s obdobným výsledkem.³⁶

4.1.2 Hledání zahraniční pomoci

Neschopnost reálné vojenské akce přiměla Phan Bội Châu k rozhodnějším jednání. V prosinci 1904 jej Společnost pověřila, aby jel do zahraničí vyhledat pomoc. Doprovázet jej měl Tăng Bạt Hổ Đăng, který ovládal kantonštinu, a jako spojka s vlastí měl působit Tú Kinh. Začátkem roku 1905 všichni tři v přestrojení za čínské obchodníky opustili Vietnam. V únoru dorazili do Hongkongu, kde Phan Bội Châu navštívil redakci časopisu Tchung-pao (Tongbao; vietnamsky *Tạp chí Thường báo*), úřad rojalistické strany, a Deník Čína (čínsky *Čung-kuo ž'-pao*, *Zhungguo ribao*; vietnamsky *Trung Quốc Nhật báo*), úřad revoluční strany. Ředitel rojalistického časopisu jej vůbec nepřijal. Ředitel Deníku Čína Feng C'-jou (Feng Ziyou;

³³ Phan Bội Châu užíval další jména: (Phan) Sào Nam, Phan Văn San, Thị Hán. Anthologie de la Literature Vietnamienne, tome III, str. 195. Shiraishi M. Phong trào dân tộc Việt Nam và quan hệ của nó với Nhật Bản và Châu Á. Tập 2, str. 261.

³⁴ Phan Bội Châu. Niên Biểu, str. 9.

³⁵ Phan Bội Châu. Niên Biểu, str. 8. Đại Cước ng. Lịch sử Việt Nam, str. 139.

vietnamsky Phùng Tự Do) sice souhlasil s Châuovým programem, ale prohlásil, že revoluční strana v současnosti nemá v úmyslu pomoci Vietnamu v boji proti Francouzům, ale poradil mu, aby se obrátil na čínského guvernéra Kuang-tungu (vietnamsky nazývaný: Sàm Xuân Huyên)³⁷. Phan Bội Châu tedy napsal guvernérovi dopis, avšak odpovědi se nedočkal.

Tehdy si Phan Bội Châu uvědomil, že již není možné hledat pomoc u čínského dvora či jiné čínské organizace, jak to Vietnamci dosud činili. Čína neměla žádný zájem pomáhat Vietnamu, protože sama se potýkala s vážnými problémy. Phan Bội Châu hledal pomoc v Číně nejen kvůli podvědomé tradici Vietnamců, ale také proto, že se o dění v Asii dovídal právě z čínských děl, tzv. *Tân thư* (Novosti)³⁸, což byla díla zabývající se problematikou asijských národů pod útlakem západních mocností. Jejich autory byli především Chang Jou-wej (Kang Youwei, vietnamsky Khang Hũu Vo) a Liang Čchi-čchao (Liang Qichao, vietnamsky Lữ ng Khả Siêu), který žil v exilu v Japonsku. Nicméně skutečnou situaci v Asii sám poznal až v zahraničí. Rozhodl se tedy hledat pomoc jinde.

Co přivedlo Phan Bội Châu k myšlence obrátit se na Japonsko? Již v úvodu své práce jsem hovořila o výjimečném postavení Japonska v Asii – bylo jedinou asijskou zemí, která nebyla pod nadvládou nebo alespoň pod silným vlivem západní mocnosti, bylo jedinou asijskou zemí, která se dokázala postavit na úroveň rozvinutého Západu. Bylo tedy přirozené, že Phan Bội Châu jel žádat o pomoc mocnost, která měla podobnou kulturu a tradici jako Vietnam, než aby se obracel na západní velmoc, která realizovala své kolonialistické zájmy v jiné asijské zemi. Od tohoto základu se odvíjí Châuova teorie „*đồng văn, đồng chủng, đồng châu*“ (stejná kultura, stejná rasa a stejný kontinent). Tuto teorii potvrzovala „osvětová činnost“ Japonska, které vysílalo do Koreje a Číny své instruktory a zakládalo zde školy, na druhé straně zase asijsí studenti přijížděli studovat do Japonska.

Z určitého hlediska však tato teorie znamená obrat v myšlení Phan Bội Châua. V jeho Knize krve a slz souostroví Rjúkjú (*Lưu Cầu huyết lệ tân thư*, 1903 nebo 1904) naopak Japonsko vystupuje jako agresor. Phan Bội Châu v této knize chtěl především poukázat na to, že Vietnam čeká podobný osud jako souostroví Rjúkjú, které bylo anektováno Japonskem. Nic však nemění na tom, že si vzdělaný čtenář měl z vyličených faktů domyslet, že Japonsko

³⁶ Phan Bội Châu. Niên Biểu, str. 8.

³⁷ Shiraishi M. Phong trào dân tộc Việt Nam và quan hệ của nó với Nhật Bản và Châu Á. Tập 1, str. 350.

³⁸ Čínsky: *sin-šu* (*xinshu*).

zde představuje Francii, která ovládla Vietnam, a neschopní a zkorumpovaní rjúkjúští hodnostáři zase mandaríny u císařského dvora v Hué.

Nicméně v březnu 1995 Phan Bội Châu odcestoval se svými průvodci do Šanghaje a po měsíčním čekání odplul první lodí do Japonska. Jak upozorňuje Širaiši, tehdy nebylo ještě jasné, jak rusko-japonská válka skončí.³⁹

4.2 Phan Bội Châu v Japonsku

Phan Bội Châu tedy odcestoval do Japonska, aby zde žádal o vojenskou pomoc, která by Vietnamu navrátila nezávislost. Ihned po příjezdu do Jokohamy napsal dopis Liang Čchi-čchaovi (Lương Khải Siêu), v němž uvedl svůj problém a požádal jej o setkání.⁴⁰ Od tohoto okamžiku se stal tento čínský proreformní učenec hlavní oporou vietnamského hnutí. Nejprve přiměl Phan Bội Châua, aby napsal a publikoval knihu o situaci ve Vietnamu, a tak vzniklo jedno z nejdůležitějších děl – kniha Dějiny ztráty Vietnamu (*Việt Nam vong quốc sử*, 1905). Liang Čchi-čhao však Phan Bội Châua odrazoval od úmyslu žádat o vojenskou pomoc japonskou vládu především proto, že by bylo velice obtížné přimět ji, aby zase Vietnam opustila bez jakýchkoliv nároků: „...jakmile jednou japonská armáda vstoupí do země, usadí se tam a žádný důvod ji nedokáže vyhnat...“⁴¹. Proto doporučil Vietnamcům, aby se vzdělávali v moderních vědách a připravovali se na vhodný okamžik pro vyhnání Francouzů. Tímto okamžikem měla být válka Francie s Německem, jejichž rozpory se kvůli zájmům v Číně stále více prohlubovaly. Japonsko pak mělo být první zemí, která oficiálně uzná suverenitu nezávislého Vietnamu.

Phan Bội Châu se však nechtěl svého původního plánu zříci. Spolu s Liang Čhi-čchaem odjedl do Tokia, kde jej v červnu 1905 Liang nejprve seznámil s významným japonským politikem Pravé konstituční strany (Kensei hontó) Inukaiem Cujošim (Khuyến Dũng Nghi), a poté s vůdčím představitelem této strany knížetem Ókumou Šigenobuem (Đại Ôi Trọng Tín)⁴². Phan Bội Châu na ně učinil hluboký dojem stejně jako na Liang Čhi-čchaa. Tito japonští politici se však shodli na tom, že pro vojenskou pomoc není vhodná doba – vzhledem k právě

³⁹ Shiraishi M. Phong trào dân tộc Việt Nam và quan hệ của nó với Nhật Bản và Châu Á. Tập 1, str. 351.

⁴⁰ Podle informace z časopisu Tân dân tùng báo Phan Bội Châu věděl, že Lương Khải Siêu je v Jokohamě. Shiraishi M. Phong trào dân tộc Việt Nam và quan hệ của nó với Nhật Bản và Châu Á. Tập 1, str. 357.

⁴¹ Phan Bội Châu. Niên Biểu, str. 55. Shiraishi M. Phong trào dân tộc Việt Nam và quan hệ của nó với Nhật Bản và Châu Á. Tập 1, str. 358.

⁴² Kníže Ókuma Šigenobu (1883 – 1922) se podílel na reformách Meidži. Dějiny Japonska, str. 142.

skončené válce s Ruskem, která znovu vnesla do popředí otázku vztahů mezi Evropou a Asií. Zejména se obávali, že by se válka Japonska s Francií rozšířila po celém světě, protože Japonsko na tak rozsáhlý boj nemá dostatek sil.⁴³

V Tokiu se Phan Bội Châu setkal také s dalšími významnými osobnostmi – s Kawašibarou Buntaróem ze Společnosti příbuzných kultur východní Asie (Tóa dóbun kai, *Hội Đồng văn Đông Á*) a s předsedou této společnosti Nezu Hadžime (Cần Tân Nhất), dále s velitelem generálního štábu pěchoty Fukušimou Jasumasou (Phúc Đảo Anh Chánh). Tyto osobnosti měly pro hnutí vietnamského národa větší význam než výše zmíněný Ókuma Šigenobu a díky jejich pomoci mohl Phan Bội Châu organizovat hnutí Đông du. „Inukai Cuojaši a Kawašibara Buntaró ... nemálo pomohli jak po stránce finanční, tak i zprostředkováním kontaktů v zařízení studia pro vietnamské mladíky, kteří přijeli do Japonska.“⁴⁴

4.2.1 Hnutí Đông du

Začátek tohoto hnutí spadá do roku 1906. V srpnu Phan Bội Châu opustil Japonsko, aby ve vlasti nechal distribuovat 50 svazků své knihy Dějiny ztráty Vietnamu (*Việt Nam vong quốc sử*) a získal další podporce pro své plány. Počátkem následujícího roku opět připlul do Jokohamy, tentokrát za doprovodu tří mladíků, kteří se stali prvními vietnamskými studenty na japonských školách. Vzhledem k neznalosti japonského jazyka a základů moderních věd byly přijaty na školy určené pro výuku čínských studentů, což současně zaručovalo jejich anonymitu (lidé neznalí situace je považovali za Číňany).

Jak už bylo řečeno výše, o zajištění studijního místa, školného i ubytování se postaral Inukai Cuojaši a Společnost příbuzných kultur východní Asie (Tóa dóbun kai, *Hội Đồng văn Đông Á*). Většina vietnamských studentů studovala na škole patřící této společnosti nazvané Institut příbuzných kultur (Dóbun šoin, *Đồng văn thư viện*) v Tokiu, kde se učili japonštinu a standardní základy všeobecného vzdělání v moderních vědách. Již méně studentů bylo přijato na Vojenskou akademii (Šimbu, *Chấn Võ*), kde byla výuka doplněna o hodiny vojenství a o vojenská cvičení. Její absolventi pak měli postoupit na důstojnickou školu, která spadala pod vedení generálního štábu japonského Ministerstva války. K omezenému přijímání na tuto

⁴³ Shiraishi M. Phong trào dân tộc Việt Nam và quan hệ của nó với Nhật Bản và Châu Á. Tập 1, str. 362.

⁴⁴ Shiraishi M. Phong trào dân tộc Việt Nam và quan hệ của nó với Nhật Bản và Châu Á. Tập 1, str. 366.

akademii vedla obava z toho, že by japonská vláda jistě nebyla potěšena zprávou, že v podstatě vychovává vojáky proti Francii, s níž se snažila po rusko-japonské válce navázat vřelejší vztahy. Přesto se vojenského vzdělání dostávalo v určité míře i vietnamským studentům Institutu příbuzných kultur (Dóbun šoin, *Đông văn thư viện*). Na žádost Phan Bội Châu pořádal japonský major v záloze speciálně pro vietnamské mladíky ve volných dnech vojenská cvičení.⁴⁵ To také odpovídalo původnímu plánu Phan Bội Châu, v němž hrála hlavní roli vojenská síla.

Na jaře roku 1906 přicestoval do Japonska rovněž císařský princ Cường Để a proreformně smýšlející učenec Phan Chú Trinh⁴⁶, kterého Phan Bội Châu zaujal svým dílem Kniha krve a slz souostroví Rjúkjú (*Lưu Cầu huyết lệ tân thu*). Na Phan Chú Trinh Japonsko nesmírně zapůsobilo – industrializace země, vzdělávací systém, relativní politická svoboda občanů, atd., ale přesto se nesdílel víru Phan Bội Châu, že Japonsko zachrání Vietnam. Phan Chú Trinh byl totiž odpůrcem feudalismu a byl nakloněn myšlence republiky⁴⁷, zatímco Japonsko bylo konstituční monarchií, v níž měl hlavní slovo císař a jeho vláda. Na rozdíl od toho měl Phan Bội Châu v úmysl obnovit Vietnam jako monarchii, jíž by vládl osvícený císař s moderním vzděláním - Cường Để. Phan Chú Trinh toužil po vzdělání pro všechny lid, což by Vietnamu umožnilo, aby našel své místo v moderním světě⁴⁸. Proto se také vrátil zpět do vlasti, kde se usiloval o reformování Vietnamu prostřednictvím spolupráce s Francouzi, kteří vzdělání ve Vietnamu alespoň trochu podporovali (zejména za působení generálního guvernéra Indočíny Paula Beua v letech 1902 – 1908).

Když princ Cường Để přicestoval do Japonska, Phan Bội Châu se domníval, že jej japonští představitelé přijmou jako člena císařského rodu a následníka vietnamského trůnu. Kníže Ókuma Šigenobu, Inukai Cujoši a ředitel Vojenské akademie a šéf generálního štábu pěchoty Fukušima Jasumasa (Phúc Đảo An Chánh) jej sice přijali vřele, avšak bez zvláštního respektu k jeho císařskému původu. Cường Để se stal v podstatě pouze jedním ze studentů Vojenské akademie.⁴⁹

⁴⁵ Phan Bội Châu. Niên Biểu, str. 97 – 98. Shiraishi M. Phong trào dân tộc Việt Nam và quan hệ của nó với Nhật Bản và Châu Á. Tập 1, str. 380.

⁴⁶ Někdy je uváděn pod jménem Phan Châu Trinh.

⁴⁷ DeFrancis J., Colonialism and Language Policy in Vietnam, str. 225. Marr D. G., Vietnamese Anticolonialism, str.127 – 128.

⁴⁸ Marr D. G., Vietnamese Anticolonialism, str.127 – 128.

⁴⁹ Shiraishi M. Phong trào dân tộc Việt Nam và quan hệ của nó với Nhật Bản và Châu Á. Tập 1, str. 379. Marr D. G., Vietnamese Anticolonialism, str.127.

Od roku 1906 se počet vietnamských mladíků studujících na japonských školách neustále zvyšoval. Způsobila to mj. i další kniha Povzbuzení občanů, aby se podíleli na studiu v zahraničí (*Khuyến quốc dân tǔ trợ du học vǎn*, konec roku 1905), kterou Phan Bội Châu napsal na Liangovo doporučení. Jak bylo řečeno výše, v Japonsku studovali i studenti jiné národnosti než vietnamské (Číňané, Korejci). Na náklady japonského státu zde studovalo již v roce 1899 přes 100 osob, v roce 1902 přes 600 osob, v roce 1903 přes 1 300 osob, v roce 1904 3 000 osob a v roce 1906 přibližně 8 000 osob nejaponské národnosti.⁵⁰ Ve svých pamětech Phan Bội Châu uvádí, že počet vietnamských studentů na japonských školách dosahoval v době rozkvětu hnutí Đông du (1907 – 1908) přibližně 200 osob, z nichž 100 mladíků pocházelo z jihu (Annam), více než 50 mladíků bylo ze středního Vietnamu (Kočínčina) a více než 40 mladíků ze severu (Tonkin).⁵¹ Podle DeFrancise se počet vietnamských studentů v Japonsku pohyboval okolo 100 osob v roce 1907 a 200 až 300 osob v roce 1908.⁵²

Z výše uvedených údajů je patrné, že Phan Bội Châuova propaganda ve Vietnamu měla přece jen výrazný úspěch vzhledem k problémům, které byly spojeny s cestou vietnamských mladíků do zahraničí. Phan Bội Châu musel přesvědčit vzdělané rodiny, aby vyslaly své syny do zcela neznámé země přes přísný zákaz koloniálních úřadů, který implikoval vážné potíže. Navíc musel ve vlasti získat mecenáše, kteří by takovýto „nebezpečný podnik“ podporovali. Je třeba poznamenat, že ačkoliv mnoho mladíků vedla do Japonska vlastenecká myšlenka na záchranu země, nemálo z nich se tam vydalo také s cílem získat vzdělání a zkušenosti, které jim byly jinak nedostupné.

Hnutí Đông du tedy mělo povahu čistě studijní, což sice neodpovídalo prvotnímu úsilí Phan Bội Châua o osvobození Vietnamu násilím, tj. vojenskou silou, ale také s ním nebylo zcela v rozporu. Součástí jeho plánu byl také program na pozvednutí vietnamského národa po kulturní stránce, který měl následující body: 1. zvýšení kulturní úrovně národa (*khái dân trí*), 2. posílení ducha národa (*chấn dân khí*) a 3. výchova talentovaných lidí (*thực nhân tài*).⁵³ Z tohoto hlediska byla japonská pomoc uspokojivá přinejmenším v třetím bodě. O předchozí dva cíle usilovala zase díla, která Phan Bội Châu napsal v tomto období v Japonsku.

⁵⁰ Shiraishi M. Phong trào dân tộc Việt Nam và quan hệ của nó với Nhật Bản và Châu Á. Tập 1, str. 366.

⁵¹ Phan Bội Châu. Niên Biểu, str. 98 - 99.

⁵² Colonialism and Language Policy in Vietnam, str. 162.

⁵³ Marr, David G. Vietnamese Anticolonialism. str. 103. Phan Bội Châu. Niên Biểu, str. 38.

4.2.2 Události roku 1908 a jejich vliv na hnutí Đông du

Phan Bội Châuovo počínání ve vlasti i v Japonsku bylo úspěšné také díky tomu, že se mu dařilo udržovat indočínské úřady v nevědomosti. Vietnamci opouštěli svou vlast tajně v převlečení za Číňany (zejména za Číňany z jihočínských provincií Kuang-tung a Kuang-si, které sousedily s Vietnamem) a v Japonsku byli opět považováni za čínské studenty díky tomu, že studovali na japonské škole určené čínským mladíkům.⁵⁴ Z těchto důvodů ani samotná japonská vláda neměla potuchy o jejich pobytu na japonském území. Zde je třeba poznamenat, že politická frakce knížete Ókumy Šigenubua (Skutečná konstituční strana) stála svým demokratičtějším zaměřením proti vládní straně Seijūkai (Společnost přátel konstituční vlády)⁵⁵ a kníže tedy neměl žádný důvod informovat opozici o své podpoře vietnamských studentů.

Navzdory francouzsko-japonské dohodě (1907) se indočínské koloniální úřady neustále obávaly japonské hrozby. První známkou o pobytu Vietnamců v Japonsku bylo prohlášení, které indočínské úřady zabavily začátkem roku 1907. Toto prohlášení v klasické čínštině bylo odesláno z Hongkongu do Hué, což úřady utvrdilo v přesvědčení, že uprchlý princ Cường Để šíří protifrancouzskou propagandu, a zaslaly tento dokument francouzskému velvyslanectví v Tokiu k prošetření.⁵⁶ V dubnu téhož roku se pak setkal francouzský velvyslanec Auguste Gérard s japonským ministrem zahraničí Hajašim Sandžúroem, který mu přislíbil, že tuto záležitost prošetří, ale že se s největší pravděpodobností princ Cường Để na japonské půdě nenachází.⁵⁷ Japonská šetření sice zjistila příjezd několika Vietnamců do Japonska, ale podle bližších informací došla k závěru, že tito muži již ze země odjeli a že tedy z území Japonska protifrancouzská propaganda nemůže šířit.

Výraznou změnu do pátrání indočínských úřadů vnesla v říjnu 1908 tzv. aféra Gilbert Chiêu. Gilbert Chiêu (Trần Chánh Chiêu) byl vlivný vietnamský obchodník a vydavatel saigonských novin ve vietnamštině *Lục Tỉnh Tân Văn* (Noviny šesti provincií), který měl francouzské občanství. Tento muž byl zatčen spolu s dalšími přibližně dvaceti Vietnamci, kteří podporovali cesty vietnamských mladíků do Japonska.⁵⁸ Při výslechu zatčených získaly koloniální úřady důkazy o činnosti prince Cường Để, Phan Bội Châu a dalších Vietnamců

⁵⁴ Naprostá většina Vietnamců studujících v Japonsku čínsky hovořit neuměla, ale všichni ovládali psanou klasickou čínštinu (v sinovietnamské výslovnosti).

⁵⁵ Dějiny Japonska, str. 182 – 183. Shimasa E., *The Life of Marquis Shigenobu Okuma*, str. 340.

⁵⁶ Shiraishi M. *Phong trào dân tộc Việt Nam và quan hệ của nó với Nhật Bản và Châu Á. Tập 2*, str. 252.

⁵⁷ Shiraishi M. *Phong trào dân tộc Việt Nam và quan hệ của nó với Nhật Bản và Châu Á. Tập 2*, str. 253.

⁵⁸ Shiraishi M. *Phong trào dân tộc Việt Nam và quan hệ của nó với Nhật Bản và Châu Á. Tập 2*, str. 234 – 235.

v Japonsku. Na základě těchto informací (20. 11. 1908) odeslal úřad generálního guvernéra Indočíny francouzskému velvyslanci v Japonsku důraznou žádost o přešetření situace s požadavky na japonskou vládu. V prosinci roku 1908 byl tento problém rovněž předložen francouzskému ministru zahraničí Pichonovi.

Pod tímto tlakem tokijské policejní oddělení začátkem roku 1909 zjistilo počet vietnamských studentů na Institutu příbuzných kultur (Dóbun šoin, *Đông văn thư viện*) a na Vojenské akademii (Šimbu, *Chấn Võ*), existenci protifrancouzsky laděných tištěných materiálů, atd.⁵⁹ Japonská policie zjistila, že Phan Bội Châu právě nechal vytisknout 550 exemplářů svého díla Kniha ze zámoří psaná krví (*Hải ngoại huyết thư*, 1909) o utlačování vietnamského lidu koloniálními úřady a zabránila mu, aby je odeslal do zahraničí. Navíc byli vietnamští studenti povoláni na policejní úřad, kde se jim dostalo varování, že japonská vláda nemilosrdně zasáhne, pokud budou nadále vyvíjet protifrancouzské aktivity. Toto se stalo v druhé polovině února 1909.

Také koloniální úřady činily nátlak na vietnamské mladíky v Japonsku prostřednictvím jejich příbuzných. Studenti dostávali dopisy od svých rodin, v nich jim rodiče líčili okolnosti svého zatčení a uvěznění a žádali je, aby se vrátili do vlasti a vydali se úřadům.⁶⁰ Proto na přelomu roku 1908 a 1909 mnozí z nich žádali Phan Bội Châua, aby jim umožnil návrat domů, což se také stalo.

K znepokojení koloniálních úřadů vedly také bouřlivé události v roce 1908. Kromě zmíněné aféry Gilbert Chiéu otřásly na jaře Indočínou rolnické bouře proti neúnosnému zvyšování daní v provinciích Quảng Nam, Quảng Ngãi, Bình Định a v oblasti Huế⁶¹, které byly tvrdě potlačeny koloniálním vojskem. Navíc v Hanoji došlo k pokusu otrávit francouzskou posádku pevnosti, což spolu s ostatními faktory způsobilo novou vlnu obavy ze „žlutého nebezpečí“. Výsledkem toho byly represe, popravy a rozsáhlé zatýkání osob propagujících protikoloniální myšlenku v jakékoliv podobě včetně vietnamských reformistů spolupracujících s Francouzi jako Phan Chú Trinh. Antoni Klobukowski, který počátkem roku 1908 vystřídal Paula Beua ve funkci generálního guvernéra, tuto represivní politiku ještě zpřísnil.

Proto japonská vláda čelila silnému tlaku ze strany indočínských úřadů. Francouzské ministerstvo zahraničí mělo velký zájem na uchování dobrých vztahů s Japonskem a věřilo v

⁵⁹ Shiraishi M. Phong trào dân tộc Việt Nam và quan hệ của nó với Nhật Bản và Châu Á. Tập 2, str. 261.

⁶⁰ Phan Bội Châu. Niên Biểu, str. 101.

⁶¹ Histoire Militaire de l'Indochine, str. 313 – 314.

upřímnou snahu a schopnost japonské strany vyřešit problém vietnamských uprchlíků. Naopak koloniální představitelé měli nestále nedůvěru v Japonsko a činnost Vietnamců v Japonsku považovali za spiknutí proti francouzské vládě v Indočíně. Proto kritizovali francouzského velvyslance v Tokiu za váhavost a nutili jej k nekompromisnímu jednání vůči japonské vládě. Kromě vzájemné spolupráce v oblasti justice požadovali dokonce tajné vyslání francouzských vyšetřovatelů do Japonska⁶², což bylo zase v rozporu s francouzskou zahraniční politikou dohody.

Pařížská vláda se snažila zabránit šíření „doktríny žlutého nebezpečí“ na domácí půdě. Japonská strana jí v tomto vycházela vstříc. Brzy po prvních stížnostech francouzského velvyslanectví v Tokiu byli vietnamští studenti v Japonsku pod neustálým dohledem tajné policie. Stejně tak bránila protifrancouzské propagandě Phan Bội Châu, když zabavila a zničila materiály, které nechal vytisknout. Pravidelně informovala francouzskou stranu o snižujícím se počtu vietnamských studentů a nakonec vyhostila Phan Bội Châu a prince Cường Để ze země.

V takovéto situaci těmto vietnamským aktivistům nemohla pomoci ani přízeň významného politika Ókumy Šigenobua, ani vedení Společnosti příbuzných kultur východní Asie (Tóa dóbun kai, *Hội Đồng văn Đông Á*). Nejprve 8. března 1909 opustil japonskou půdu Phan Bội Châu, o čemž byl zpraven francouzský velvyslanec Gérard, i když s určitým prodlením. Princ Cường Để dlouho unikal japonské policii, ale nakonec byl chycen a 1. 11. 1909 přinucen z Japonska odjet. Francouzské velvyslanectví požádalo japonské ministerstvo zahraničí o vydání císařského prince do rukou koloniálních úřadů. Navenek se japonská strana snažila této žádosti vyhovět, ale ve skutečnosti dostal japonský konzulát v Šanghaji instrukce opačného charakteru. Důvodem bylo, že si japonská vláda přála, aby se Francie nedověděla o japonských občanech v Šanghaji, kteří měli přímé spojení se Společností příbuzných kultur východní Asie.⁶³ Díky tomu mohl Cường Để stejně jako Phan Bội Châu nalézt nové útočiště v Thajsku.

Vyhoštění Phan Bội Châu z Japonska znamená definitivní konec hnutí Đông du, přestože někteří Vietnamci v Japonsku zůstali a nadále pokračovali ve svém studiu. Princ Cường Để se do Japonska vrátil v roce 1915 a zůstal tam i během války v Tichomoří.

⁶² Shiraishi M. Phong trào dân tộc Việt Nam và quan hệ của nó với Nhật Bản và Châu Á. Tập 2, str. 254 – 259.

⁶³ Shiraishi M. Phong trào dân tộc Việt Nam và quan hệ của nó với Nhật Bản và Châu Á. Tập 2, str. 274 – 276.

5. Postoj jednotlivých stran ve vztazích Japonska a Indočíny

Dosud jsme sledovali vývoj událostí, které přetvářely vztahy mezi Francií a Japonskem a mezi účastníky hnutí Đông du, japonskými politiky a japonskou vládou.

Jediný vztah, který lze naprosto jednoznačně definovat, je vzájemné nepřátelství mezi koloniálními úřady Indočíny, respektive Francií, a vietnamskými vzdělanci, kteří se podíleli na hnutí Đông du (Phan Bội Châu, Cường Để, Gilbert Chiểu atd.). Tito Vietnamci usilovali o vyhnání Francouzů ze své země, protože přinášeli jejich vlasti a národu bídu a utrpení. Jelikož sami nebyli schopni tohoto cíle dosáhnout, obrátili se na jediný silný asijský národ – na Japonsko. To přirozeně bylo proti mysli Francii, která se nehodlala vzdát své kolonie a oslabit tak své postavení ve východní Asii. Tento vztah mezi Francií a Vietnamci je konstantní.

5.1 Vztah Francie a Japonska – teorie dohody a „žlutého nebezpečí“

Naopak jsme mohli vidět vývoj vztahu mezi francouzskou a japonskou vládou od počátku 20. století, kdy si Francie nejprve povšimla existence Japonska jako silného státu na Dálném východě, pak jej začala následkem rusko-japonské války vnímat jako svého rivala až téměř nepřítele („žluté nebezpečí“), ale vzhledem k uspořádání sil ve východní Asii byla nucena usilovat o dobré vztahy s touto zemí. Taková byla politika pařížské vlády, která se přesunula ze zahraniční politiky definované nepřímo pouze svým spojenectvím s poraženým, a pro Japonsko tedy nepřátelským Ruskem na oficiální politiku vzájemné spolupráce zpečetěnou dohodou v roce 1907.

Poněkud jiný postoj zastávaly koloniální úřady Indočíny. Toto se projevovalo ve Francii rozpory mezi oficiální zahraniční politikou pařížské vlády a mezi koloniální frakcí, respektive rozpory Ministerstva zahraničí s Ministerstvem kolonií. Indočínská vláda se obávala ambicí Japonska na expanzi ve východoasijském regionu. Měla bezprostřednější kontakt s japonskými aktivitami na území Vietnamu, ale i v Číně a v sousedních oblastech, což vedlo k jejím oprávněným obavám o osud francouzské moci v této oblasti. Proto, když vypukla v roce 1904 válka, v níž Japonsko porazilo Rusko, a když se objevila aféra Kodama, byli právě zástupci koloniální politiky největšími propagátory teorie „žlutého nebezpečí“. Obecně lze říci, že právě oni věřili v existenci „dokumentu Kodama“, a byli přesvědčeni, že

Japonsko hodlá Indočínu opravdu napadnout. Skutečnost, že tento modernizovaný asijský stát byl schopen porazit evropskou (ač oslabenou) velmoc, jejich obavy ještě znásobila.

Proto koloniální úřady Indočíny vyjadřovaly svou nedůvěru v počínání japonské vlády při řešení problému vietnamských uprchlíků. Vedle zmíněného vyslání francouzských agentů koncem roku 1908 žádal Úřad generálního guvernéra Indočíny francouzského velvyslance v Tokiu Auguste Gérarda, aby před japonskou stranou udržoval v tajnosti všechny informace týkající se vyšetřování spojeného s aférou Gilbert Chiêu⁶⁴. Indočínský list *Dépeche Colonial* navíc obvinil Japonsko ze spolupráce s Vietnamci na spiknutí proti Francii v tom smyslu, že toleruje jejich protifrancouzskou činnost v Japonsku, což nelze považovat za vhodné chování vůči spřátelené zemi, kterou Francie na základě podepsané dohody bezesporu je. K tomu ještě si dovilil poukázat na spojitost příjezdu několika Japonců s bouřemi rolníků a aférami v roce 1908, když tyto Japonce prohlásil za agenty, kteří aktivně podporují Vietnamce v protifrancouzském hnutí.⁶⁵

Nakonec však i generální guvernér Indočíny byl nucen ocenit, že japonská vláda dokázala uspokojivě vyřešit problém protifrancouzské propagace Vietnamců v Japonsku, když zcela zastavila tuto nebezpečnou činnost na svém území. Vyhoštění hlavního organizátora hnutí Đông du Phan Bội Châu a císařského prince Cường Để spolu se zničením tištěných materiálů jejich propagandy za přítomnosti zástupce francouzského velvyslanectví dokazovalo vůli Japonska budovat přátelské vztahy s Francií.

5.2 Vztah Japonska a hnutí Đông du – myšlenka panasiatismu

Nicméně je pravděpodobné, že osud vietnamských vzdělanců v Japonsku by byl japonské vládě lhostejný, nebýt jejich zjevně nepřátelskému vztahu vůči Francii, který se neshodoval s oficiální zahraniční politikou Japonska. Lze však říci, že z hlediska všeasijské myšlenky (panasiatismu), v níž Japonsko hrálo roli zachránce asijských národů v područí západních velmocí bílé rasy, bylo hnutí Đông du určitou příležitostí k budování prvotních základů pro šíření japonského vlivu i do Vietnamu. Asijští studenti, kteří se pak z japonských škol vraceli do vlasti, byly nadšenými propagátory osvěty podrobených národů a panasiatismu a protestovali proti nesnesitelným poměrům ve své zemi. O japonské snaze prosadit svůj vliv v Číně a v sousedních oblastech svědčí zprávy zasílané francouzskému ministru zahraničí Delcassému v letech 1901 – 1905 (viz. oddíl 3.2.1) informující o vysílání čínských studentů

⁶⁴ Shiraishi M. Phong trào dân tộc Việt Nam và quan hệ của nó với Nhật Bản và Châu Á. Tập 2, str. 239 – 240.

do Japonska, o Mandžusku (zčásti obsazeném japonským vojskem), o japonských tajných agentech, kteří bouří lid a šíří revoluční propagandu ve všech oblastech společnosti. Potvrzuje to také skutečnost, že japonská vláda v roce 1906 hradila studium 6 000 zahraničních studentů,⁶⁶ a existence Společnosti příbuzných kultur východní Asie (Tóa dóbun kai, *Hội Đồng văn Đông Á*). Proto je jen přirozené, že odezvou na všeasijskou myšlenku na žlutém kontinentě byla doktrína „žlutého nebezpečí“, vyjadřující obavu ze síly asijských národů sjednocených pod zástavou Japonska a současně volání po tom, aby bylo toto nebezpečí zastaveno.

Stejně tak, jak lze přisoudit koloniální vládě postoj zastávce teorie „žlutého nebezpečí“, je možné zařadit skupinu okolo hnutí Đông du mezi zastávce panasiatismu. Je však třeba si uvědomit, že cílem tohoto hnutí tak, jak jej definoval Phan Bội Châu, nebylo osvobození a sjednocení všech asijských národů v boji proti západním velmocím, ale obnova Vietnamu.⁶⁷ To znamená osvobození Vietnamu z francouzské nadvlády, obnovení jeho nezávislosti v podobě císařství v čele s osvíceným vládcem podle vzoru císaře Meidži a povznesení vietnamského národa mezi silné moderní státy.

Vztah Phan Bội Châu a hnutí Đông du k Japonsku je možné definovat především jako vztahy s osobami, které umožnily vietnamským mladíkům studium na japonských školách: s politiky Pravé konstituční strany (Kensei hontó) Inukaiem Cujošim a knížetem Ókumou Šigenobuem a zejména s představiteli Společnosti příbuzných kultur východní Asie Kawašibarou Buntaróem a Nezu Hadžimem, velitelem generálního štábu pěchoty Fukušimou Jasumasou atd. Zde je třeba připomenout významnou roli čínského proreformního učence Liang Čchi-čchao (vietnamsky *Lữ ng Khải Siêu*), který měl velký vliv na veškeré počínání Phan Bội Châu v Japonsku.⁶⁸ O vztahu hnutí Đông du k japonské vládě hovoří snad jen pocit jeho účastníků, že je japonská vláda vyměnila za půjčku 50 miliónů franků, která vedla k francouzsko-japonské dohodě (1907).⁶⁹

⁶⁵ Shiraishi M. Phong trào dân tộc Việt Nam và quan hệ của nó với Nhật Bản và Châu Á. Tập 2, str. 237 – 238.

⁶⁶ Shiraishi M. Phong trào dân tộc Việt Nam và quan hệ của nó với Nhật Bản và Châu Á. Tập 1, str. 366.

⁶⁷ Jak ostatně vyplývá z vietnamské mentality, Phan Bội Châuovy úmysly osvobození země se netýkaly jiných národů: „...měl pramálo zájmu o Kambodžany a Laosany. Zkrátka lidé žijící v Indočině nebyli zahrnuti do jeho kategorie „druhů trpících stejnou nemocí.“ Furuta Motoo, *Vietnamese Political Movements in Thailand: Legacy of Đông-du Movement*, str. 152 v knize Phan Bội Châu and the Đông-du Movement.

⁶⁸ Začátkem roku 1906 se Phan Bội Châu setkal také s čínským revolucionářem Sun Jat-senem (Sun Čung-šan, Sung Zhongshan), politickým rivalem Liang Čchi-čchaa, ale se neztotožňoval s jeho postojem proti monarchii. DeFrancies J., *Colonialism and Language Policy in Vietnam*, str. 162.

⁶⁹ Shiraishi M. Phong trào dân tộc Việt Nam và quan hệ của nó với Nhật Bản và Châu Á. Tập 2, str. 291 – 292.

5.3 Phan Bội Châuova teorie o Japonsku

V oddíle 4.1.2 jsem zmínila okolnosti, které Phan Bội Châu přivedly k přesvědčení, že Vietnamu může pomoci jedině Japonsko. Tradiční „patron“ Vietnamu Čína se potýkala s vnitřními problémy, zatímco Japonsko získávalo na Dálném východě stále významnější pozici a hlásalo myšlenku pomoci asijským národům. Phan Bội Châu se tedy připojil k všeasijské myšlence svou teorií *đồng văn, đồng chủng, đồng châu* (stejná kultura, stejná rasa, stejný kontinent), jež v jeho vlasti prezentovala Japonsko jako staršího bratra, který Vietnam zachrání.⁷⁰ Phan Bội Châu definuje tuto roli Japonska jako morální povinnost⁷¹, a proto je pro něj přirozené požádat Japonsko o pomoc.

Přitom se opírá také o mezinárodní situaci ve východní Asii. Japonsko se stejně jako ostatní velmoci uchází o strategická území ve svém sousedství, konkrétně v Číně (Mandžusko), ve které si jednotlivé velmoci vymínily určité sféry svého zájmu. Japonsko se jistě chce zbavit konkurence a z tohoto důvodu má stejně jako Čína zájem na tom, aby Evropané opustili její území. Phan Bội Châu rozvíjí tuto myšlenku dále a rozšiřuje ji ještě o Francii, která si z Indočíny učinila základnu pro expanzi nejprve do Jün-nanu (Yunnan, vietnamsky *Vân Nam*). Pokud by se Rusko rozhodlo opět rozpoutat konflikt s Japonskem a Francie by se jako jeho spojenc postavila na jeho stranu, mohlo by to ohrozit nejen japonské zájmy v Číně, ale také území již připojená k Japonskému císařství jako Tchaj-wan a souostroví Rjúkjú.⁷²

Události se sice vyvíjely zcela jiným směrem, avšak je třeba poznamenat, že na základě této teorie nejel Phan Bội Châu do Japonska prosit o pomoc a slitování⁷³, ale dovolával se morální povinnosti Japonska jako staršího bratra asijských národů – tedy i Vietnamu (zcela v souladu s duchem konfucianismu), a přitom argumentoval, že takovéto jednání vůči západním mocnostem je i v zájmu Japonska.

⁷⁰ „Phan Bội Châu ...Japonsko pověřil rolí vůdce asijské aliance, „nejstaršího bratra celé žluté rasy“ (người anh cả da vàng). Vinh Sinh, Phan Bội Châu and Fukuzawa Jukichi, str. 130 v knize Phan Bội Châu and the Đông-du Movement.

⁷¹ Shiraishi M. Phong trào dân tộc Việt Nam và quan hệ của nó với Nhật Bản và Châu Á. Tập 1, str. 421 - 422.

⁷² Shiraishi M. Phong trào dân tộc Việt Nam và quan hệ của nó với Nhật Bản và Châu Á. Tập 1, str. 421.

⁷³ Shiraishi M. Phong trào dân tộc Việt Nam và quan hệ của nó với Nhật Bản và Châu Á. Tập 1, str. 422.

6. Japonsko a Vietnam – srovnání šancí na nezávislost

Devatenácté století bylo pro západ obdobím boje o nové kolonie i ve vzdálených oblastech východní Asie, které se s rozvojem vědy a techniky v Evropě staly dostupnějšími, a západní mocnosti se začaly zajímat i o méně známé státy. Za takovýchto okolností se v polovině 19. století ocitly Vietnam a Japonsko ve stejné situaci – byly přinuceny přerušit svou izolaci a otevřít svou zemi cizincům, kteří připluli do jejich přístavu s válečnou flotilou.

V roce 1847 Francouzi bombardovali Đà Nẵng (Tourane), důležitý přístav ve středním Vietnamu, který se nachází v relativní blízkosti Huế - tehdejšího hlavního města a sídla císaře. V roce 1853 připlula do Edského zálivu (dnes Tokijský záliv) americká válečná flotila, jejíž velitel komodor M. Perry žádal jménem prezidenta USA o otevření přístavů americkým lodím. Následujícího roku Japonsko uzavřelo s USA smlouvu o míru a přátelství, kterou brzy následovaly smlouvy s obdobným obsahem s Velkou Británií, Ruskem, Francií a Nizozemím. Japonsko i Vietnam byly tedy nuceny pod tlakem síly vyhovět požadavkům cizinců. Co však způsobilo, že o půl století později bylo Japonsko již rovnocenným partnerem západních mocností, zatímco Vietnam se stal francouzskou kolonií?

6.1 Vliv zeměpisné polohy

Podstatnou roli v tom hrála zeměpisná poloha obou zemí. Jak bylo uvedeno v oddíle 2.3, Vietnam se nachází na křižovatce cest mezi Indií a Čínou, leží přímo na asijské pevnině a vyznačuje se rozličným přírodním bohatstvím, mj. i co do nalezišť nerostných surovin. To zvyšovalo jeho přitažlivost pro západ. Naopak Japonsko je souostroví ležící na východ od asijského kontinentu a je tedy přístupné pouze po moři.⁷⁴ Díky svému ostrovnímu charakteru Japonsko v podstatě nemělo až do 19. století žádného vnějšího nepřítele⁷⁵, a proto byla izolace země od vyhnání cizinců na počátku 17. století téměř stoprocentní. Tato izolace způsobila, že okolní svět neměl možnost získat informace o této zemi a i po jejím otevření se mu jich dostávalo v omezené míře. Mimoto Japonsko ani zdaleka neoplývá nerostným bohatstvím tak jako Vietnam.⁷⁶

⁷⁴ Jeho strategickou polohu dokazuje dodnes existence americké vojenské základny na Okinawě (Rjúkjú).

⁷⁵ Dokonce i dva útoky Mongolů, kteří ve 13. století ovládli rozsáhlá území v Asii a podnikali vpády i do Evropy, byly odraženy díky nečekaným tajfunům.

⁷⁶ Japonsko navíc leží na zlomové linii, což zapříčiňuje častá zemětřesení a přílivové vlny. K pravidelným přírodním jevům zde patří také tajfuny. Také tyto skutečnosti jistě nebyly pro cizince příliš lákavé.

Naprostá uzavřenost Japonska od okolního světa vedla nejen k zaostalosti za světovým vývojem, ale také k přesvědčení o výlučnosti země jako „země bohů“ a o výlučnosti japonského národa. Navíc otevření Japonska předcházelo dvě stě padesát let míru bez vážnějších vnitřních nepokojů. Za takovéto situace byl příjezd americké flotily naprostým šokem, který je vyburcoval k obraně vlasti.⁷⁷ To byl jeden z hlavních důvodů, proč Japonci byli tak rychle schopni uhájít si svou svébytnost.

V důsledku své zeměpisné polohy byl Vietnam ve zcela jiné situaci. Tisíc let své historie strávil pod čínskou nadvládou a i po svém osamostatnění v 10. století byl stále pod jejím silným vlivem a v dobách nestability vlády vietnamských králů byl vystaven její hrozbě. Vedle Číňanů měl i další soupeře v sousedních zemích (Kambodža, Siam, Laos, Čampa, Jáva atd.), ale přesto se mu podařilo uchovávat relativní nezávislost. Tvar vietnamského státu se měnil podle úspěchů vietnamských králů a vojevůdců. Lze tedy říci, že Vietnamci si ve své historii zvykli na to, že ačkoliv byla jejich vlast v rukou nepřítele, vždy ji bojem získali zpět. Toto myšlení se zcela odlišovalo od myšlení Japonců, kteří se s výjimkou krátké epizody dvou neúspěšných vpádů Mongolů (2. polovina 13. století) do poloviny 19. století nesetkali s útokem vnějšího nepřítele, tím spíše s okupací.

6.2 Vliv historických událostí 19. století

V době, kdy Francouzi poprvé bombardovali vietnamský přístav, pobývalo ve Vietnamu několik Evropanů. Záminkou pro francouzský útok byla protikřesťanská a protievropská politika císařského dvora, která vedla k pronásledování křesťanů a k jejich popravám včetně evropských (tj. i francouzských) misionářů. Francouzi začali projevovat zájem o Vietnam již od 16. století, ale pařížská vláda mu věnovala větší pozornost až od 19. století. Protievropská politika císaře Minh Mạng (1820 - 1841) a jeho následníků odmítala jakýkoliv kontakt s Evropany, kteří přicházeli se žádostmi o navázání obchodních vztahů. Tato politika izolace zaměřená proti křesťanství a dobytelským úmyslům Evropanů se v podstatě shoduje s politikou japonského šógunátu v první polovině 17. století. Tehdy však byla mezinárodní situace jiná a také rozdíly mezi vojenskými silami východu a západu nebyly tak zřetelné.

Touto nekompromisní politikou naprosto ignoroval dění v okolním světě, kde se Indie stávala kolonií Velké Británie, která začala prosazovat své mocenské zájmy i v Číně. Císařský dvůr si nebyl ochoten přiznat možnost, že by Evropané napadli i jeho zemi a Vietnam by

⁷⁷ Obyvatelstvo hlavního města Eda (dnešní Tokio) zděšením přechalo před cizinci, které považovali za „bílé

nebyl schopen tomuto útoku čelit. Přitom ještě padesát let před bombardováním Đà Nẵng (Tourane) měl Vietnam moderní armádu srovnatelnou s evropskými vojsky té doby. Právě díky ní první císař dynastie Nguyễn Gia Long (1802 – 1820) získal vietnamský trůn a sjednotil zemi. Díky francouzskému misionáři Pigneau de Béhaine (biskup Adranský) se mu podařilo získat pomoc mladých francouzských důstojníků, kteří tuto armádu vybudovali. Přitom je třeba zdůraznit, že se tak dělo bez jakýchkoliv závazků Vietnamu vůči francouzské či jiné vládě. **Začátkem 19. století** tedy Vietnam – na rozdíl od Japonska – **měl moderní armádu**, dobře vyzbrojenou, vycvičenou a organizovanou (s francouzským know-how), která byla schopná čelit napadení evropské země. Avšak dokonce ani sám císař Gia Long po nástupu na trůn neusiloval o to, aby alespoň v oblasti vojenství držel krok se světovým vývojem. To způsobilo, že za několik desítek let byla vietnamská armáda zastaralá.

6.3 Reakce na ohrožení země

Reakcí japonského šógunátu na násilné otevření země bylo hnutí „úcty k císaři a vyhnání barbarů“⁷⁸. V 19. století moc šógunátu upadala a po příjezdu cizinců byl šógun navíc obviňován, že není schopen zajistit ani bezpečnost země. To způsobilo, že japonská knížata navrátila moc do rukou císaře, jehož jméno označovalo dnem jeho nástupu na trůn (1869) novou éru v dějinách Japonska – Meidži (Osvícená vláda). Tím Japonsko skoncovalo se systémem šógunátu, který existoval téměř po 700 let, a zahájilo celkovou reformu země. Cílem bylo co nejrychleji vyhnat cizince, kteří se opovážili vnucovat svou vůli císaři božského původu.

Mise v letech 1871-2 po Evropě a USA měla zjistit, jaké má Japonsko šance ve válce, kterou císařská vláda hodlala vyhnat cizince. Výsledek mise odhalil katastrofální zaostalost feudálního Japonska, a proto se veškerá snaha vlády upnula na modernizaci země. Japonci odjížděli na studia do zámoří a do Japonska přijížděli zahraniční profesori a podnikatelé, kteří pomáhali budovat základy moderní vzdělanosti a průmyslu. Jakmile Japonsko získalo dostatečné základy, začalo se v modernizaci země osamostatňovat. Takto jeho úsilí učít se přeměnilo feudální zemi v konstituční monarchii s moderním zázemím srovnatelným se západními zeměmi, což vedlo ke zrušení nerovnoprávných smluv, které Japonsko podepsalo po svém otevření.

d'ábly”.

⁷⁸ V tehdejším Japonsku vykonával vládu šógun (=vojenský vládce Japonska) jménem císaře, do revoluce Meidži císař neměl faktickou moc.

Reakce vietnamského dvora byla zcela odlišná. Císař svým odmítáním dialogu se západem a svou agresivní politikou vůči Evropanům ve Vietnamu v podstatě útok Francie vyprovokoval. Tím, že pak Francie nevyvíjela do Vietnamu obchodníky a misionáře, ale především vojáky, se císařský dvůr připravil o možnost zabránit usazování cizinců na svém území. Jak už vstoupila francouzská armáda do Vietnamu, žádná síla jí nebyla schopna zabránit v ovládnutí země.

Tím se Vietnam současně připravil o příležitost učit se od Francie tak, jak to učinilo Japonsko. Také se po vytvoření Francouzské Indočíny ukázalo, že Francouzi nemají nejmenší zájem na tom, aby se indočínskému obyvatelstvu dostalo moderního vzdělání a ono se tak povzneslo na úroveň evropských národů. Toto myšlení zcela odráží vzdělávací systém Indočíny a úsilí koloniálních úřadů zničit hnutí Đông du.

Jedním z důvodů, proč Vietnam v 19. století ztratil nezávislost, bylo, že jeho národu chyběla okamžitá vůle učit se od nepřítele. Naopak Japonsko se zpočátku vyznačovalo intenzivním nadšením přejímat vše západní, které postupně opadlo, avšak přejaté věci byly přetvořeny podle potřeby a začleněny do systému. Tato modernizace v druhé polovině 19. století proběhla v obdobném duchu jako přejímání čínského vzoru v 6. století, kdy Japonsko z vlastní vůle přijalo prvky čínské kultury (znakové písmo, buddhismus, atd.) a čínský model vlády.

Oproti tomu se sinizace ve starověkém Vietnamu děla za čínské nadvlády násilným vnucováním čínských zvyků a kultury. Neznamena to, že Vietnamci tím ztratili svou kulturu nebo národní identitu – čínské prvky byly vietnamizovány a staly se nedílnou součástí vietnamského národa. Avšak v raném období dějin bylo toto počínání Vietnamu předepsáno z pozice silnějšího, zatímco Japonci se sami dobrovolně rozhodli přijmout prvky čínské civilizace, kterou považovali za vyspělejší, aby pokročily ve svém kulturně-spoločenském vývoji. Také u hnutí Đông du hrála vzdělanost původně druhotnou roli. Phan Bội Châu odjel do Japonska žádat zbraně a vojenskou pomoc a na studia vietnamských mladíků v Japonsku se soustředil, až když bylo zjevné, že prozatím nemůže vojenskou pomoc očekávat.

A konečně ještě jedna poznámka ke geografické a historické stránce problému: jelikož se Japonsko po celou svou historii vyvíjelo v relativní izolaci, spoléhalo se na sebe. Japonci byli (a jsou) přesvědčeni, že problémům Japonska nikdo nemůže rozumět tak jako oni sami, a proto se snažili situaci řešit co nejvíce vlastními silami. Naopak ve Vietnamu se králové

v obtížné situace obraceli na Čínu či na jiného souseda se žádostí o vojenskou pomoc⁷⁹, což nezdávka končovalo dočasnou ztrátou nezávislosti. Také tento faktor se odráží v nadějích hnutí Đông du .

⁷⁹ V druhé polovině 18. století Nguyễn Anh (pozdější císař Gia Long) se při svém boji o vietnamský trůn obracel na různé panovníky a vlivné muže – na kambodžského krále, siamského krále, na čínského guvernéra v Can Cao. Na druhé straně dostával nabídky pomoci od vyslanců Holandska, Velké Británie a Portugalska výměnou za výhradní právo na obchod, ale nakonec se mu podařilo dobýt trůnu díky francouzskému biskupovi a francouzských dobrodruhů nadaných v oblasti vojenství. V tomto období bezmocný Lê Hiễn Tông, poslední císař dynastie Pozdní Lê, požádal čínský dvůr o pomoc, ale tehdejší vládci severního Vietnamu bratři Tây Sơn útok čínské armády odrazili (1788). Po vítězství Nguyễn Anhe (1802) se jeho protivník – poslední z rodu Tây Sơn - obrátil na čínský dvůr, avšak pomoci se nedočkal. Maybon, Charles. Histoire Modern du Pays d'Annam, str. 203 – 206, 287 – 337.

Závěr

Vztahy Japonska a Indočíny v první dekádě 20. století byly ovlivněny těmito hlavními událostmi: rusko-japonská válka (1904-1905), aféra Kodama (1905), aféra Gilbert Chiêu (1908) a hnutí Đông du (1906 – 1909). Přitom lze říci, že tyto události vyvolaly u Francie obavy o osud Indočíny, což vedlo k uzavření francouzsko-japonské dohody (1907) a k oboustranné snaze francouzské a japonské vlády udržet dobré vztahy, které měly zajistit stávající pozice obou zemí ve východní Asii.

Zatímco japonské vítězství ve válce s Ruskem a diskuse o „dokumentu Kodama“ odrážely postavení Japonska v Asii a jeho ambice na expanzi, hnutí Đông du a aféra Gilbert Chiêu byly vyjádřením úsilí vietnamského národa o samostatnost země. Japonské ambice v Asii a vietnamský boj za nezávislost se spojovaly v myšlence panasiatismu. Obavy Francie (a západních zemí vůbec) ze síly asijských národů v čele s Japonskem pak byly reprezentovány doktrínou „žlutého nebezpečí“.

O vztahu Japonska k Indočině, respektive k Vietnamu a Francii, lze konstatovat, že Japonsko vyjadřovalo od konce rusko-japonské války oficiálně přátelský vztah k Francii, a tím i respekt k jejím územním právům v Indočině (které uznalo uzavřením dohody v roce 1907, stejně jako Francie uznala jeho územní práva). Oficiálně tedy Japonsko nemělo přímý vztah k vietnamskému národu, protože jej chápalo jako vlastnictví Francie. Japonští politikové sice podporovali hnutí Đông du, ale to neodpovídalo tehdejší zahraniční politice země, což se odrazilo ve spolupráci japonské vlády při zamezování protifrancouzské činnosti vietnamských vzdělavců v Japonsku.

V neoficiální rovině však můžeme vidět, že podpora vietnamských vlastenců v podstatě odpovídala politice Japonska vůči asijským národům (panasiatismus). Také čínští studenti, kteří se vzdělávali na japonských školách, znamenali nebezpečí pro čínskou vládu, avšak Čína nebyla natolik silná, aby se mohla bránit. Jak už bylo řečeno, hnutí Đông du poskytovalo určitou šanci na prosazení japonského vlivu i ve Vietnamu. Vždyť sám Phan Bội Châu zval japonskou armádu do své vlasti, aby vyhnala Francouze. Avšak Vietnam nebyl v centru japonského zájmu (na rozdíl od Koreje a Mandžuska) a Francie byla příliš mocnou zemí, než aby Japonsko riskovalo konflikt a tím i ztrátu svých dobytých pozic.

Závěrem lze tedy říci, že naděje Phan Bội Châua na japonskou pomoc, která zachrání Vietnam, nemohly být naplněny, protože Japonsko nemělo na této věci dostatečný zájem.

Bibliografie

- Anthologie de la Littérature Vietnamienne**, tome III. Deuxième Moitié du XIXe Siècle – 1945. Éditions en Langues Étrangères, Hanoi 1975. 655 stran.
- Archimbaud, Léon**. Le Japon et Indochine. Revue du Pacifique, 1928.
- Bibié, Maxence**. Le Role du Japon dans le Problème du Pacifique. Imp. H. Richard, Paris 1928.
- Buttinger, Joseph**. The Smaller Dragon. Atlantic Books, London 1958.
- Castex R.** Le Péril Japonais en Indo-chine. Henri Charles-Lavauzelle, Paris 1903(?).
- Chesneaux, Jean**. Contribution à l'Histoire de la Nation Vietnamienne. Éditions Sociales, Paris 1955.
- DeFrancis, John**. Colonialism and Language Policy in Viet Nam. Mouton. Hague. Netherlands. 293 stran.
- Dorient, Roger**. Le Japon et la Politique Française. Plon-Nourrit et Cie., Paris 1906.
- Đại Cước ng.** Lịch sử Việt Nam. Tập II. (Dějiny Vietnamu, 2. díl). NXB Giáo dục. Hà Nội 1998.
- Gérard, Auguste**. La Triple Entente et la Guerre. Colmanne-Lévy, Paris 1918.
- Gérard, Auguste**. Nos Alliés d'Extrême-Orient. Payot et Cie, Paris 1918.
- Histoire Militaire de l'Indochine de 1664 à nos Jours**. Imprimerie d'Extrême-Orient, Hanoi-Haiphong 1922.
- Imperial Japan 1800 – 1945**. Random House, New York 1973.
- Kajima, Morinosuke**. A Brief Diplomatic History of Modern Japan. Charles E. Tuttle Co., Tokyo 1965.
- Kawakami, K.-K.** Le Problème du Pacifique et la Politique Japonaise. Édition Bassard, Paris 1923.
- Kráska M., Marková D. a Zbavitel D.** Indie a Indové. Od dávnověku k dnešku. Vyšehrad, Praha 1997. 469 stran.
- Lévy, Roger**. Relations de la Chine et du Japon. Centre d'Études de Politique Étrangère, No. 8 1938.
- Marr, David G.** Vietnamese Anticolonialism 1885 – 1925. University of California Press, 1971. 322 stran.
- Maybon, Charles B.** Histoire Moderne du Pays d'Annam (1592 – 1820). Librairie Plon, Paris 1919.
- Myers Ramon H., Peattie Mark**. The Japanese Colonial Empire, 1895 – 1945. Princeton University Press, 1984.

Những tác phẩm của Phan Bội Châu. Tập 1. (Díla Phan Boi Chaua, 1. díl) Việt Nam vong quốc sử (Dějiny ztráty země, str. 69 - 141). NXB Khoa học xã hội. Hà Nội 1982.

Phan Bội Châu . Niên Biểu . NXB Văn sử địa. Hà Nội 1957. 207 stran.

Phan Bội Châu and the Đông-du Movement. Yale Southeast Asia Studies. New Haven 1988. 245 stran.

Reischauer Edwin O., Craig Albert M. Dějiny Japonska. Lidové noviny. Praha 2000. 441 stran.

Shimasa Editti. The Life of Marquis Shigenobu Okuma. The Hokuseido Press, Tokyo Kanda 1940.

Shiraishi, Masaya. Phong trào dân tộc Việt Nam và quan hệ của nó với Nhật Bản và Châu Á. Tập 1 (487 stran), Tập 2 (521 stran) (Vietnamské národní hnutí a jeho vztahy a Japonskem a Asií, 1. a 2. díl). NXB Chính trị thế giới, Hà Nội 2000.

Přílohy

Japonsko-francouzská smlouva

Pařížská dohoda 10. 6. 1907

Vláda Japonska a vláda Francie se dohodly na tom, že budou respektovat nezávislost a celistvost Číny stejně jako princip rovnosti všech národů v obchodování v této zemi; a mají zvláštní zájem týkající se pořádku a stavu věcí v Tichomoří zaručený zejména v sousedních oblastech Čínské říše na územích, kde mají práva suverenity, ochrany nebo okupace; (obě vlády) se zavazují k tomu, že se budou vzájemně podporovat, aby zajistily mír příslušného stavu a územní práva obou smluvních stran na asijském kontinentu:

Kurino, zvláštní vyslanec Japonska

Pichon M. Stephen, senátor, ministr zahraničních věcí

(překlad citátu v Archimbaudově knize *Le Japon et Indochine*, str. 15)

Rusko-japonská smlouva

Petrohradská dohoda 30. 7. 1907

Článek první: Každá ze smluvních stran se zavazuje, že bude respektovat současnou územní celistvost druhé strany a z toho plynoucí práva (pro obě strany stejná), smlouvy, konvence a dohody uzavřené mezi ní a Čínou (pokud tato práva nejsou neslučitelná s principem rovných příležitostí), stejně jako zvláštní konvence uzavřené mezi Japonskem a Ruskem.

Článek druhý: Obě smluvní strany uznávají nezávislost a územní celistvost Čínské říše a princip rovných příležitostí, co se týče obchodu a průmyslu pro všechny národy v této říši, a zavazují se k tomu, že budou podporovat a chránit udržení *status quo* a dodržování tohoto principu všemi mírovými prostředky, které jsou v jejich moci.

Iswolsky, ministr zahraničních věcí

Motono, ministr zahraničních věcí

(překlad citátu v Gérardově knize *Nos Alliés d'Extrême-Orient*, str. 125 – 126)

Přehled vlastních jmen

Vietnamsky	japonsky	česky
Cần vương		Rojalisté
Chấn Võ	Šimbu	Vojenská akademie
Đài Loan	Taiwan	Tchaj-wan
Đại Anh Quốc	Daieikoku	Velká Británie
Đại Ôi Trọng Tín	Ókuma Šigenobu	Ókuma Šigenobu
đế quốc Nhật Bản	Nippon teikoku	Japonské císařství
đế quốc thực dân Pháp		Francouzská koloniální říše
Đông du		Cesta na východ
Đông Dươc ng	Indošina	Indočína
Đông Kinh	Tókjó	Tokio
Đồng văn thư viện	Dóbun šoin	Institut příbuzných kultur
Hàn	Kankoku	Korea
Hàng Châu		Chang-čou
Hoành Tân	Jokohama	Jokohama
Hội Đồng văn Đông Á	Tóa dóbun kai	Společnost příbuzných kultur východní Asie
Hủc ng Cảng		Hongkong
Khang Hữu Vo		Kchang Jou-wej
Khuyển Dưỡng Nghị	Inukai Cujoši	Inukai Cujoši
loạn Quyên phi		Boxerské povstání
Lữc ng Khai Siêu		Liang Čchi-čchao
Lũcng Quảng		Kuang-tung a Kuang-si
Lưu Cầu	Rjúkjú	Rjúkjú
Mãn Châu	Mandžú	Mandžusko
Miền Điện		Barma
Phúc Đảo An Chánh	Fukušima Jasumasa	Fukušima Jasumasa
Quảng Đông		Kuang-tung
Quảng Tây		Kuang-si
Thần Hộ	Kóbe	Kóbe
Thiên hoàng Minh Trị	Meidži Tennó	Císař Meidži
Thượng Hải		Šanghaj
Triều Tiên	Čósen	Korea
Trường Chấn Võ	Šimbu	Vojenská akademie
Trường Thành Thành	Seidžó	Vysoká škola pedagogická Seidžó
Vân Nam		Jün-nan

Vietnamsko-český slovník vybraných výrazů

Vietnamsky	česky
ánh sáng	osvěta
bá chủ	hegemon
bút đàm	psaná konverzace
Bộ thuộc địa	Ministerstvo kolonií
Bộ Tổng tham mưu	Generální štáb
Bộ trưởng thuộc địa	Ministr kolonií
bồi thường	reparace
cải cách	reforma
chính quốc	domovská země
chính quyền	vláda
chiến tranh Nhật-Nga	rusko-japonská válka
chủ nghĩa	ideologie, -ismus
chủ nghĩa châu Á	panasiatismus, všeasijská myšlenka
chủ nghĩa dân chủ	demokracie
chủ nghĩa quân chủ	monarchie
chủ nghĩa thực dân	kolonialismus
chủ quyền	vláda
chủng tộc	národ, rasa
công hiến	ústava
cố quan nội vụ	úřad pro vnitřní záležitosti
cứu nước	zachránit zemi
dân bản xứ	domorodé obyvatelstvo
dân tộc	národ
diệt chủng	genocida
Duy Tân của Minh Trị	Restaurace Meidži
Đại biện	Chargé d'affaires
Đại sứ	vyslanec
độc quyền	monopol
đồng minh	spojenec
đồng văn, đồng chủng, đồng châu	stejná kultura, stejná rasa, stejný světadíl
giác thủ	diplomatická nóta, memorandum
hiệp đồng	smlouva
hiệp thương	dohoda
hiệp ước	smlouva
họa da vàng	žluté nebezpečí
hoàng tộc	císařský rod
hồi kỳ	paměti
hủ vị	nominální funkce
khởi nghĩa	povstání
Kỳ ngoại hầu	vnější markýz
mất nước/vong quốc	ztráta země
nghĩa lý	povinnost

Ngoại trưởng	Ministr zahraničních věcí
nhà nước	národ
nhân dân	lid, národ
nòi giống	národ, rasa
(nước) quân chủ lập hiến	konstituční monarchie
phong trào Cần vương	rojalistické hnutí
phong trào Đông du	hnutí Cesta na východ
phủ quốc cường binh	prosperující země a silná armáda (fukoku kjóhei)
Phủ toàn quyền Đông Dương	Úřad generálního guvernéra Indočíny
quan chức	mandarín
quân chủ	monarcha
quân chủ lập hiến	konstituční monarchie
quân chủ chuyên chế	system absolutistické monarchie
quốc phá, quân vong	země zanikla, král zmizel
quốc quân	král země
quốc tịch Pháp	francouzské občanství
sĩ phu	literát
sự kiện Gilbert Chiếu	aféra Gilbert Chiếu
Toàn quyền	generální guvernér
thế chế	statut, instituce
Thiên chúa giáo	katolicismus
Thiên hoàng	nebeský císař (japonský císař)
thông trị	(nad)vláda
thuộc địa	kolonie
Thư ký Bộ ngoại giao	tajemník Ministra zahraničních věcí
Thủ trưởng	vicepremiér
thực dân	kolonialisté
Tổng Lãnh sự	(japonský) generální konzul
triều cống	tribut
triệu đình	císařský dvůr
trung quân	věrnost králi
Viện Viễn Đông bắc cổ Hà Nội	Ústav Dálného východu v Hanoji (Ecole française d'Extrême-Orient)
xấm lức	agrese